ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«УНІВЕРСИТЕТ КОРОЛЯ ДАНИЛА»

Факультет суспільних і прикладних наук

Кафедра права імені академіка УАН о. Івана Луцького

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з навчально-методичної роботи
_____ Ярослав ШТАНЬКО
"31" 08 2026 р.

ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Галузь знань:	К Безпека та оборона
Спеціальність:	К 9 «Правоохоронна діяльність»
Освітньо-професійна (освітньо-наукова) програма:	«Правоохоронна діяльність»
Освітній рівень:	перший (бакалаврський)
Статус дисципліни:	обов'язкова
Мова викладання, навчання та оцінювання:	українська
Семестр викладання	І

Івано-Франківськ
2026

Розробник:
д.і.н., проф., професор кафедри
права імені академіка УАН о. Івана Луцького Тетяна ГУМЕНЮК

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри
права імені академіка УАН о. Івана Луцького
протокол № 1 від 28.08.2026 р.
В.о. завідувача кафедри Олександра ПТАШНИК

УЗГОДЖЕНО:

Гарант ОПП Микола КАРЧЕВСЬКИЙ

СХВАЛЕНО:

на засіданні Науково-методичної ради, протокол № 1 від 31.08.2026 р.

e-mail	tetiana.humeniuk@ukd.edu.ua
Номер аудиторії чи кафедри	кафедра права імені академіка УАН о. Івана Луцького
Посилання на сайт	https://ukd.edu.ua
Сторінка курсу в СДО	https://online.ukd.edu.ua/course/view.php?id=7847

Професійні компетентності та результати навчання, яких набувають здобувачі внаслідок вивчення навчальної дисципліни «Історія держави і права» (шифри та зміст компетентностей та програмних результатів вказані відповідно до освітньо-професійної програми «Правоохоронна діяльність», введеної в дію ЗВО "Університет Короля Данила" 01.09.2026 року)

Назва компетентності	Результати навчання
ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.	ПРН1. Розуміти історичний, соціальний, економічний, технологічний і культурний контексти розвитку правоохоронної діяльності
ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.	ПРН 11. Знати і розуміти сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи
ЗК5. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.	.
ЗК10. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства, та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні, здатність до національного спротиву.	
ЗК11. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.	
СК1. Усвідомлення функцій держави у сфері правоохоронної діяльності, способів та механізмів реалізації цих функцій	
СК3. Здатність до критичного мислення та системного аналізу правових явищ	

СК4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати правову інформацію з різних джерел	

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Курс	**1**		
Семестр	**2**		
Кількість кредитів ECTS	**3**		
	денна форма		**заочна форма**
Аудиторні навчальні заняття	лекції	**22 год**	**4 год.**
	семінари, практичні	**20 год**	**4 год.**
Самостійна робота		**48 год**	**82 год.**
Форма підсумкового контролю	**Залік**		

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни:

Пререквізити	**Постреквізити**
Актуальні проблеми історії	Теорія держави і права

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Перелік тем лекційного матеріалу

ТЕМА 1. АЗІАТСЬКИЙ СПОСІБ ВИРОБНИЦТВА. ДЕРЖАВА І ПРАВО СТАРОДАВНЬОГО СХОДУ (1 год.)

1. Азіатський спосіб виробництва. Характерні риси і особливості країн Стародавнього Сходу.
2. Держава і право стародавнього Єгипту.
3. Виникнення та розвиток Вавилонської держави. Закони Хаммурапі.
4. Держава і право Стародавньої Індії.

Питання для самостійного вивчення: 1. Джерела права Стародавнього Вавилону. Причини розробки законів царя Хаммурапі.
2. Загальна характеристика законів царя Хаммурапі.
3. Правове становище населення:
а) авілум і мушкенум; відмінності в їх правовому статусі;
б) особливості правового статусу окремих груп населення за професійною ознакою.

4. Шлюбно-сімейні відносини.
5. Право власності та інші речові права:
а) суб'єкти й об'єкти права власності;
б) правовий режим майна «ілку»;
в) захист права власності.
6. Зобов'язальні відносини:
а) види договорів і порядок (форма) їх укладення;
б) договір позики: умови договору, відповідальність
боржника;
в) деліктні зобов'язання.
7. Злочини і покарання:
а) поняття й види злочинів;
б) кваліфікуючі ознаки злочинів;
в) мета покарань та їх види.
8. Історичне значення законів царя Хаммурапі.

ТЕМА 2. РАБОВЛАСНИЦЬКА ДЕРЖАВА І ПРАВО. СТАРОДАВНЯ ГРЕЦІЯ (1 год.)

1. Характеристика суспільно-політичного ладу Греції «Гомерівської доби».
2. Утворення Афінської держави. Реформи Тезея і Солона. Реформи Клісфена і Перікла.
3. Суспільний та державний устрій Афін (народні збори, геліея, ареопаг, колегії стратегів і архонтів, армія). Суд і право.
4. Аристократична республіка в Спарті.

Питання для самостійного вивчення: Держава в Афінах, Архонти і ареопаг.
2. Рабовласницька демократія в Афінах у V ст. до н.е.
3. Держава в Спарті.
4. Реформи Тезея і Солона. Реформи Клісфена і Перікла.

ТЕМА 3. СТАРОДАВНІЙ РИМ. РЕСПУБЛІКА ТА ІМПЕРІЯ (1 год.)

1.Виникнення Риму. Реформи Сервія Туллія. Боротьба плебеїв і патриціїв за рівноправність.
2. Суспільний і державний лад Стародавнього Риму в період Республіки (509- 45 рр. до н.е.). Правовий статус громадянина Риму.
3.Органи державної влдаи: Сенат; куріатні коміції, центуріатні і трибутні коміції. Посадові особи (магістрати) та їх компетенція.
4 Реформи братів Гракхів, повстання Спартака і криза республіки – перехід від республіки до монархії.
5. Суспільний і державний лад Риму в період принципату. Домінат. Розклад рабовласницького ладу.
6. Джерела та основні риси римського права.

Питання для самостійного вивчення: 1.Виникнення Риму. Суспільний та державний лад часів рексів.
2.Реформа Сервія Тулія.
3.Державний лад Римської республіки.
4.Римське право ранньої республіки. Закони XII таблиць. 5.
5.Криза республіки. Реформи Гракхів.
6.Суспільний і державний лад Риму період принципату.
7.Класичне римське право (пізня республіка і принципат) 7
8.Домінат. Реформи Диоклетіана та Костянтина.

ТЕМА 4. ФЕОДАЛЬНА ДЕРЖАВА І ПРАВО. ДЕРЖАВА ФРАНКІВ (1 год.)

1. Середні віки – епоха феодальних держав із монархічною формою правління.
2. Причини та особливості виникнення ранньофеодальної держави у франків.

3. Реформи Карла Мартелла.
4. Державний устрій франкської держави, збройні сили. Верденський договір 843 р.
5. Джерела варварського права. Салічна правда. Суд і процес у державі франків.

Питання для самостійного вивчення: 1.Формування феодального суспільства і держави франків.
2.Основні риси феодального права та історія створення "Салічної правди".
3.Злочини і покарання за Салічною правдою, особливості судового процесу.
4.Родові, майнові, господарські та шлюбно-сімейні відносини.

ТЕМА 5. СТАНОВО-ПРЕДСТАВНИЦЬКІ МОНАРХІЇ В ДЕРЖАВАХ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ (1 год.)

1. Зміни в суспільному ладі в епоху пізнього середньовіччя. Становлення міського самоврядування.
2. Франція в XIII – XVI ст. Становлення і розвиток Генеральних штатів.
3. Становлення парламенту в Англії (в XIII – XVI ст.).
4. Німецька імперія в XIII – XVI ст. Золота Булла 1356 р.

Питання для самостійного вивчення: 1. Боротьба королівської влади за централізацію держави. Реформи Людовіка IX.
2. Виникнення і розвиток станово-представницької монархії. «Великий березневий ордонанс». Генеральні штати. Формування станів феодального суспільства у Франції. Феодальна ієрархія. Абсолютна монархія. Реформи Ришельє. Криза абсолютизму. Джерела права феодальної Франції.
3. Завоювання Британії англо-саксами. Формування феодальних відносин. Зміни у суспільному і державному ладі Англії після норманського завоювання. «Велика Хартія вільностей» 1215 р. Виникнення парламенту. Місцеві органи самоуправління. Еволюція судової системи. Виникнення суду присяжних. Особливості абсолютної монархії в Англії. Джерела права.

ТЕМА 6. АНГЛІЙСЬКА БУРЖУАЗНА РЕВОЛЮЦІЯ. УТВОРЕННЯ БУРЖУАЗНОЇ ДЕРЖАВИ (1 год.)

1. Передумови і причини буржуазної революції в Англії 1640 – 1653 рр.
2. Громадянська війна в Англії (1642-1648рр.).
3. Проголошення республіки та її суспільно-політичний устрій (1649 – 1658 рр.). «Знаряддя правління» 1653 р. – Конституція Англійської республіки.
4. Реставрація монархії. Торі та віги. Передумови прийняття та характеристика основних положень «Habeas Corpus Act» 1679 р.
5. «Славна революція» 1688-1689 рр. – встановлення парламентської монархії. Білль про права 1689 р.

Питання для самостійного вивчення: 1. Капіталізм. Особливості зародження капіталізму в Англії. Передумови революції у Англії. «Криваве» законодавство. «Нове дворянство». «Петиція про право» 1628 р.
2. Основні етапи і особливості англійської революції. Класи і партії у революції.
3. Протекторат Кромвеля. «Інструмент управління».
4. Реставрація монархії. «Славетна революція» 1688 р. Виникнення Кабінету міністрів. Розвиток державного ладу Англії XVIII ст. “Habeas Corpus Act” 1679 р. «Біль про права» 1689 р. «Акт про престолонаслідування» 1701 р.
5. Виборча реформа 1832 та 1867 р.р. Консервативна і ліберальна партії. Поява лейбористської партії. Особливості англо – саксонської системи права.

ТЕМА 7. ВИНИКНЕННЯ І РОЗВИТОК США У XVIII – XIX СТ. (1 год.)

1. Війна за незалежність у Північній Америці. Утворення Сполучених Штатів Америки.
2. Конституції 1781 р. та 1787р. Білль про права 1791 р.

3. Причини та хід громадянської війни у США (1861-1865 рр.).
4. Виникнення і оформлення двопартійної системи.

Питання для самостійного вивчення: 1. Передумови боротьби американських колоній за незалежність. Декларація незалежності 1776 р. «Статті конфедерації» 1781 р. Конституція США 1787 р. «Біль про права».
2. Громадянська війна Півдня і Півночі.
3. Конституційний розвиток США після громадянської війни і управління в штатах. Виникнення і оформлення двопартійної системи. Суть американської правової системи.

ТЕМА 8. ФРАНЦУЗЬКА БУРЖУАЗНА РЕВОЛЮЦІЯ (1 год.)

1. Початок буржуазної революції. Декларація прав людини і громадянина1789 р.
2. Встановлення панування великої буржуазії.
3. Варенська криза, знищення монархії і перша Конституція Франції 1791 р.
4. Боротьба Жиронди і «Гори», страта короля Людовіка XVI.
5. Якобінська диктатура і Конституція 1793 р.
6. Контрреволюційний переворот 9 термідора. Директорія і Конституція 1795 р. 7. Консульство та імперія.

Питання для самостійного вивчення: 1.Конституція Франції 1791 р.
2.Механізм якобінської диктатури
3.Структура влади Паризької комуни
4.Події у Франції після Паризької комуни до кінця XIX ст

ТЕМА 9. ФАШИСТСЬКІ ДЕРЖАВИ І ВІЙСЬКОВІ ДИКТАТУРИ (1 год.)

1. Сутність фашистської політичної доктрини.
2. Націонал-соціалізм як німецька різновидність фашизму.
3. Встановлення влади фашистів в Італії. Фашизм на чолі Б. Муссоліні.
4. Встановлення фашистської диктатури в Німеччині у 1933 році.
5. Каральні органи нацистів :СА, СС, СД, Гестапо.

Питання для самостійного вивчення: 1.Німеччина після Першої світової війни. Революція 1918 р. утворення Веймарської республіки.
2.Виникнення Фашистської партії. Прихід фашистів до влади.
3.Держава і право фашистської Німеччини. Розгром фашистської Німеччини і утворення ФРН і НДР.
4.Німеччина після Другої світової війни.
5.Бонська Конституція 1949 р. Розвиток права. Утворення єдиної німецької держави.
6.Встановлення влади фашистів в Італії. Фашизм на чолі Б. Муссоліні.

ТЕМА 10. БУРЖУАЗНІ ДЕМОКРАТІЇ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД (1 год.)

1. Посилення влади президента у США. Роль Конгресу у владній вертикалі.
2. Політика націоналізації промисловості у післявоєнній Великобританії.
3. Політика консервативних кабінетів М. Тетчер та Дж. Мейджора. Т. Блер.
4. Четверта і П’ята республіка у Франції.
5. Створення НАТО в 1949 році і завдання колективної безпеки.

Питання для самостійного вивчення: 1.Зміни в державному ладі, законодавстві та судочинстві Англії в новітній період.
2.Періоди правлінь М.Тетчер, Дж. Мейджора, Е. Блера.
3.Характеристика колоніального устрою та законодавства Англії.
4.Характеристика аграрної політики та законодавства Англії.

5.Державний, суспільний та правовий розвиток США у післявоєнний період. XXII та XXVI поправка до Конституції США.

II СЕМЕСТР

ТЕМА 11. НАЙДАВНІШІ ДЕРЖАВНІ УТВОРЕННЯ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

1.Держави кочових народів на українських землях: загальна характеристика. Виникнення та суспільно-політичний лад Скіфської держави.
2. Джерела та основні риси права.
3.Грецькі міста-поліси Північного Причорномор'я: причини грецької колонізації, суспільний лад й особливості державного устрою. Право грецьких міст-полісів Північного Причорномор'я.

Питання для самостійного вивчення: 1.Визначте характерні риси судочинства у Скіфському царстві.
2. Назвіть сучасні теорії щодо причин грецької колонізації Північного Причорномор'я.
3. Наведіть визначення полісу.
4. Перелічіть магістратури античних держав Північного Причорномор'я, визначте їхню компетенцію.
5. Назвіть пам'ятки права античних держав Північного Причорномор'я, тексти яких збереглися до нашого часу.
6. Охарактеризуйте особливості державного ладу Боспорського царства.
7. Назвіть види злочинів та покарання за них у Скіфії та античних державах Північного Причорномор'я.

ТЕМА 12. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЛАД І ПРАВО ДАВНЬОРУСЬКОЇ ДЕРЖАВИ (1 год.)

1.Дискусійні питання утворення Руської держави.
2.Сучасна концепція виникнення держави на Русі.
3.Державний устрій: - центральні органи влади; - формування вищих органів управління; - місцеві органи управління.
4.Суспільний лад.
5.Суд і його компетенція: - судоустрій; - організація судочинства; - види доказів.

Питання для самостійного вивчення: 1. Назвіть основні теорії походження Давньоруської держави.
2. Які причини та передумови утворення Давньоруської держави?
3. Періодизація історії Київської держави та їх характеристика.
4. Реформи великої княгині Ольги.
5. Реформи великого київського князя Володимира Великого.
6. Які суспільні верстви належали до категорії вільних, залежних та напівзалежних?
7. Які джерела права Давньоруської держави?
8. Які види договорів укладались у Давньоруській державі?
9. Які види злочинів та покарання за них характерні для періоду, що вивчається?
10. Дайте характеристику основним стадіям юридичного процесу в добу Київської Русі.

ТЕМА 13. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЛАД І ПРАВО НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У СКЛАДІ ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО (1 год.)

1.Державний устрій українських земель у складі Великого князівства Литовського та Корони Польської.
2.Особливості суспільного ладу на українських землях у XVI ст.
3. Суд і його компетенція: - судоустрій та компетенція судів; - судовий процес; - види доказів.

4.Правова система українських земель в литовсько-польський період: а) джерела права; б) кримінальне право; в) цивільне та шлюбно-сімейне право. Судоустрій та судовий процес. Магдебурзьке право в Україні.

Питання для самостійного вивчення: 1. Проаналізуйте основні джерела права на українських землях у XIV – на початку XVII ст.

2. Як зміст Литовських Статутів доводить класовий характер держави.

3. З'ясуйте динаміку форм держави на українських землях у XIV – на початку XVII ст.

4. Особливості державно-правового устрою Запорозької Січі.

5. Назвіть основні інститути місцевого управління на українських землях у XIV – на початку XVII ст.

6. Вивчить особливості правового статусу основних верств населення на українських землях у XIV – на початку XVII ст.

7. Основні джерела, зміст, особливості магдебурзького права на українських землях.

8. Проаналізуйте основні інститути цивільного права на українських землях у XIV – на початку XVII ст.

9. Надайте визначення злочину, назвіть його основні види, мету і види покарання на українських землях у XIV – на початку XVII ст.

10. Охарактеризуйте центральні і місцеві судові органи, основні форми судового процесу у XIV – на початку XVII ст.

ТЕМА 14.ПОЛІТИКО-ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ У СКЛАДІ КОРОЛІВСТВА ПОЛЬСЬКОГО ТА РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ (XIV–XV ст.). (1 год.)

1.Державний устрій: - центральні органи влади; - органи державного управління; - місцеві органи влади.

2. Суспільний лад.

3.Судоустрій і судовий процес

4. Джерела права.

5.Кримінальне право: - види злочинів; - система покарань.

6.Цивільне право: - право власності; - зобов'язальне право; -спадкове право. Шлюбно-сімейне право.

Питання для самостійного вивчення: 1.Перелічіть і охарактеризуйте основні суспільні стани Польщі.

2.У чому суть Люблінської унії 1569 р.?

3.Що являли собою «Генріхові артикули»? Як вони вплинули на еволюцію державного ладу Речі Посполитої Польської?

4.Дайте характеристику видам злочину у Великому князівстві Литовському.

5.Розтлумачте політико-правову категорію «станово-представницька монархія».

6. Знайдіть відмінності між органами станово-представницької монархії (вальними сеймами) Литви і Польщі.

ТЕМА 15. УКРАЇНСЬКА КОЗАЦЬКА ДЕРЖАВА ПЕРІОДУ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ (1648–1657 рр.). (1 год.)

1.Політичний устрій.

2.Судовий устрій та судовий процес.

3.Цивільно-правові відносини.

4.Види злочинів і система покарань.

Питання для самостійного вивчення: 1. Причини, характер, рушійні сили і періодизація національно-визвольної боротьби

2. Початок національно-визвольної боротьби українського народу під проводом Б. Хмельницького

3. Утворення української козацької держави – Гетьманщини, її внутрішня і зовнішня політика

4. Становище в Гетьманщині після смерті Б. Хмельницького, поділ України на Правобережну і Лівобережну

5. Боротьба за возз'єднання Української держави, за незалежність у 60-80-х роках XVII ст.

ТЕМА 16. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЛАД І ПРАВО КОЗАЦЬКО-ГЕТЬМАНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVII–XVIII ст. (1 год.)

1.Зміни у суспільно-правовому ладі української гетьманської держави у кінці XVII – на початку XVIII ст.

2.Державний устрій гетьманської держави. Російські органи влади для управління Гетьманщиною у XVIII ст.

3.Суспільний лад.

4.Судоустрій та судочинство Гетьманщини. Правова система Гетьманщини.

5. Джерела права.

6. Кримінальне право: - види злочинів; - види покарань.

7.Цивільне право: - право власності; - зобов'язальне право; - спадкове право. Шлюбно-сімейне право. Систематизація права.

Питання для самостійного вивчення: 1.Охарактеризуйте систему управління в Українській козацько-гетьманській державі у роки Визвольної війни.

2. Розкрити причини та передумови входження українських земель до складу Московської держави.

3. Проаналізувати суспільний лад Української козацько-гетьманської держави.

4. Показати еволюцію взаємовідносин Козацько-гетьманської України з державними органами влади Московської держави.

5. Які елементи державності були ліквідовані царизмом у другій половині XVIII ст.?

6. Назвати основні кодифіковані збірники права у Гетьманщині.

ТЕМА 17. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЛАД І ПРАВО УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ В ПЕРІОД АВСТРІЙСЬКОГО ПАНУВАННЯ (1772–1918 рр.) (1 год.)

1.Державний устрій.

2.Судоустрій.

3. Суспільний лад.

4.Джерела та основні риси права.

Питання для самостійного вивчення: 1.Як західноукраїнські землі опинилися у складі імперії Габсбургів?

2.Пояснити причини утворення та механізм діяльності держави – дуалістичної Австро-Угорської імперії.

3. Показати статус західноукраїнських земель у складі Австро-Угорщини у другій половині XIX ст.

4. Розкрити причини, характер і суть реформ в Австрійській імперії в II пол. XIX ст.

ТЕМА 18. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЛАД І ПРАВО УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ У СКЛАДІ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ XIX – ПОЧАТОК XX ст. (1 год.)

1.Державний устрій: - центральні органи влади; - місцеві органи управління.

2.Державні думи в Росії та діяльність у них українських депутатів.

3.Суспільні відносини.

4.Судоустрій та судочинство першої половини XIX ст.
5.Судова реформа 1864 р. та особливості її проведення в Україні
6.Джерела права.
7.Основні риси права: - Кримінальне право; - Цивільне право; - Шлюбно-сімейне право.

Питання для самостійного вивчення: 1. Буржуазно-демократичні реформи та контр реформи другої половини XIX ст.
Правове становище українських земель в складі Російської імперії.
2. Суспільний лад. Селянська реформа 1861 р. і особливості її запровадження в окремих регіонах України.
3. Політичний лад. Система державного управління Україною.
4. Земська, судова, міська, військова реформи.
5. Суспільний та політичний лад українських земель у складі Австро-Угорської імперії. Судова реформа.

ТЕМА 19. ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ ТА РОЗВИТОК ПРАВА У 1917–1921 рр. (1 год.)

1.Державотворча діяльність Української Центральної Ради: - державний устрій; - судоустрій та судочинство; - джерела права; - основні риси кримінального права.

2. Українська Держава: - державний устрій; - судоустрій; - джерела права; - основні риси кримінального права.

3.Директорія Української Народної Республіки: - центральні та місцеві органи влади; - судоустрій; - джерела права; - кримінальне право.

Питання для самостійного вивчення: 1.Простежити еволюцію статусу Центральної Ради.
2. Проаналізувати законодавчу діяльність Центральної Ради.
3. Дати характеристику основних положень Конституції УНР від 29. 04. 1918 р.
4. Охарактеризувати органи влади та управління Гетьманату.
5. Охарактеризувати законодавство Української держави.
6. Дати характеристику конституційним актам та органів влади Директорії УНР.
7. Показати процес державного будівництва ЗУНР.

ТЕМА 20. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЛАД І ПРАВО ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ (1 год.)

1.Державний устрій. Центральні і місцеві органи влади.
2. Судоустрій.
3. Джерела права.

Питання для самостійного вивчення: 1.Проголошення і діяльність ЗУНР. Українська Національна Рада. Державний секретаріат. „Тимчасовий Основний закон". Судова реформа. Закон „Про адміністрацію Західноукраїнської Народної Республіки". Закон про скликання Сейму ЗУНР. Створення регулярної армії. Закон „Про земельну реформу".

Акт злуки 22 січня 1919 р. Рішення Ради послів Антанти від 14 березня 1923 р. Державно-правовий статус Східної Галичини та Західної Волині у складі Польщі. Політичні партії. УНДО. КПЗУ.

Діяльність ОУН. Політико-правовий статус Північної Буковини та Бессарабії під владою Румунії. Особливості становища Закарпаття у складі Чехословаччини. Проголошення автономії Підкарпатської Русі. Карпатська Україна. А.Волошин.

ТЕМА 21. УТВЕРДЖЕННЯ РАДЯНСЬКОГО ТИПУ ДЕРЖАВНОСТІ ТА СОЦІАЛІСТИЧНОГО ТИПУ ПРАВА В УКРАЇНІ (1917–1939 рр.) (1 год.)

1.Встановлення радянської влади в Україні. Основні положення Конституції УСРР 1919 р. Правові засади входження України до складу Союзу РСР.

2.Кодифікація права радянської України у 20–х роках ХХ ст. Конституція УСРР 1929 р.: основні положення.

3.Ухвалення Конституції УРСР 1937 р., її структура та основні положення.

4. Конституція УРСР 1978 р.

Питання для самостійного вивчення: 1.Дати характеристику правового становища УСРР у складі Союзу РСР зась Конституцією СРСР 1924 р.

2. Яким чином було проголошено незалежність Карпатської України?

3. Розкрийте зміст Акта ОУН про відновлення Української Держави.

4. Яким чином здійснювалася перебудова державного механізму України у роки Другої світової війни?

5. Дати характеристику надзвичайного радянського законодавства в період радянськонімецької війни.

6. Розкрийте юридичні форми гітлерівського окупаційного режиму.

7. Які наслідки спроб відновлення української держави в окупованих німцями територіях?

ТЕМА 22. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЛАД І ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ В 1945–1991 рр. (1 год.)

1.Політичний статус Закарпаття у складі Чехо-Словаччини. Створення Карпатської України та проголошення її незалежності.

2. Організація українських націоналістів та Акт ОУН про відродження Української держави.

3. Зміни у радянському праві у перші повоєнні роки Кодифікація права УРСР у 1960-х роках. Основні риси цивільного, сімейного, трудового, кримінального права. Держава та право УРСР в умовах «розвинутого» соціалізму.

Питання для самостійного вивчення: 1. Юридичне оформлення приєднання Західної України до СРСР – УРСР.

2. Реорганізація і функціонування державного апарату УРСР в др. пол. 50-х -в пер. пол. 60-х років.

3. Держава і право України в період неототалітарного режиму (середина 1960-середина 1980-х років).

4. Процес «перебудови» і зміни в суспільно-політичному житті України.

5. Декларація про державний суверенітет України 16 липня 1990 р.

6. Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р.

ТЕМА 23. ДЕРЖАВА І ПРАВО НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ (1 год.)

1.Основні тенденції державно-правового розвитку України в умовах перебудови.

2. Проголошення державного суверенітету та незалежності України. Формування органів влади в умовах незалежності.

3. Структура Конституції України 1996 р. та подальші зміни до неї.

4. «Революція гідності» 2013-2014 рр, анексія Криму Росією в 2014 році та Російська збройна агресія.

5. Новий зовнішньо-політичний курс України на інтеграцію в євро-атлантичні структури (ЄС та НАТО). Необхідність узгодження національного законодавства із Законодавством Європейського Союзу.

6. Формування національної правової системи. Основні тенденції розвитку адміністративного, кримінального, цивільного і процесуального законодавства на сучасному етапі.

7. Реформування судової та правоохоронної системи в Україні.

8. Російське вторгнення в Україну 2022 року.

Питання для самостійного вивчення: 1. Розкрити зміст: а) Декларації про державний суверенітет України 16 липня 1990 р.; б) Акту проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р.
2. Охарактеризувати конституційний процес в Україні.
3. Який статус України закріплений у Конституції 1996 р.?
4. Проаналізуйте процес становлення президентської влади.
5. Назвати основні функції і повноваження Верховної Ради України та Кабінету Міністрів. 6. Розкрити основні положення судової реформи 2001 р в Україні.
7. Які зміни відбулися в українському законодавстві за роки незалежності?

Зміст практичних занять

ТЕМА 1. АЗІАТСЬКИЙ СПОСІБ ВИРОБНИЦТВА. ДЕРЖАВА І ПРАВО СТАРОДАВНЬОГО СХОДУ (1 год.)

1. Азіатський спосіб виробництва. Характерні риси і особливості країн Стародавнього Сходу.
2. Держава і право стародавнього Єгипту.
3. Виникнення та розвиток Вавилонської держави. Закони Хаммурапі.
4. Держава і право Стародавньої Індії.

Питання для самостійного вивчення: 1. Джерела права Стародавнього Вавилону. Причини розробки законів царя Хаммурапі.
2. Загальна характеристика законів царя Хаммурапі.
3. Правове становище населення:
а) авілум і мушкенум; відмінності в їх правовому статусі;
б) особливості правового статусу окремих груп населення за професійною ознакою.
4. Шлюбно-сімейні відносини.
5. Право власності та інші речові права:
а) суб'єкти й об'єкти права власності;
б) правовий режим майна «ілку»;
в) захист права власності.
6. Зобов'язальні відносини:
а) види договорів і порядок (форма) їх укладення;
б) договір позики: умови договору, відповідальність боржника;
в) деліктні зобов'язання.
7. Злочини і покарання:
а) поняття й види злочинів;
б) кваліфікуючі ознаки злочинів;
в) мета покарань та їх види.
8. Історичне значення законів царя Хаммурапі.

ТЕМА 2. РАБОВЛАСНИЦЬКА ДЕРЖАВА І ПРАВО. СТАРОДАВНЯ ГРЕЦІЯ (1 год.)

1. Характеристика суспільно-політичного ладу Греції «Гомерівської доби».
2. Утворення Афінської держави. Реформи Тезея і Солона. Реформи Клісфена і Перікла.
3. Суспільний та державний устрій Афін (народні збори, геліея, ареопаг, колегії стратегів і архонтів, армія). Суд і право.
4. Аристократична республіка в Спарті.

Питання для самостійного вивчення: Держава в Афінах, Архонти і ареопаг.

2. Рабовласницька демократія в Афінах у V ст. до н.е.
3. Держава в Спарті.
4. Реформи Тезея і Солона. Реформи Клісфена і Перікла.

ТЕМА 3. СТАРОДАВНІЙ РИМ. РЕСПУБЛІКА ТА ІМПЕРІЯ (1 год.)

1.Виникнення Риму. Реформи Сервія Туллія. Боротьба плебеїв і патриціїв за рівноправність.
2. Суспільний і державний лад Стародавнього Риму в період Республіки (509- 45 рр. до н.е.). Правовий статус громадянина Риму.
3.Органи державної влдаи: Сенат; куріатні коміції, центуріатні і трибутні коміції. Посадові особи (магістрати) та їх компетенція.
4 Реформи братів Гракхів, повстання Спартака і криза республіки – перехід від республіки до монархії.
5. Суспільний і державний лад Риму в період принципату. Домінат. Розклад рабовласницького ладу.
6. Джерела та основні риси римського права.

Питання для самостійного вивчення: 1.Виникнення Риму. Суспільний та державний лад часів рексів.
2.Реформа Сервія Тулія.
3.Державний лад Римської республіки.
4.Римське право ранньої республіки. Закони XII таблиць. 5.
5.Криза республіки. Реформи Гракхів.
6.Суспільний і державний лад Риму період принципату.
7.Класичне римське право (пізня республіка і принципат) 7
8.Домінат. Реформи Диоклетіана та Костянтина.

ТЕМА 4. ФЕОДАЛЬНА ДЕРЖАВА І ПРАВО. ДЕРЖАВА ФРАНКІВ (1 год.)

1. Середні віки – епоха феодальних держав із монархічною формою правління.
2. Причини та особливості виникнення ранньофеодальної держави у франків.
3. Реформи Карла Мартелла.
4. Державний устрій франкської держави, збройні сили. Верденський договір 843 р.
5. Джерела варварського права. Салічна правда. Суд і процес у державі франків.

Питання для самостійного вивчення: 1.Формування феодального суспільства і держави франків.
2.Основні риси феодального права та історія створення "Салічної правди".
3.Злочини і покарання за Салічною правдою, особливості судового процесу.
4.Родові, майнові, господарські та шлюбно-сімейні відносини.

ТЕМА 5. СТАНОВО-ПРЕДСТАВНИЦЬКІ МОНАРХІЇ В ДЕРЖАВАХ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ (1 год.)

1. Зміни в суспільному ладі в епоху пізнього середньовіччя. Становлення міського самоврядування.
2. Франція в XIII – XVI ст. Становлення і розвиток Генеральних штатів.
3. Становлення парламенту в Англії (в XIII – XVI ст.).
4. Німецька імперія в XIII – XVI ст. Золота Булла 1356 р.

Питання для самостійного вивчення: 1. Боротьба королівської влади за централізацію держави. Реформи Людовіка IX.
2. Виникнення і розвиток станово-представницької монархії. «Великий березневий ордонанс». Генеральні штати. Формування станів феодального суспільства у Франції. Феодальна ієрархія. Абсолютна монархія. Реформи Ришельє. Криза абсолютизму. Джерела права феодальної Франції.

3. Завоювання Британії англо-саксами. Формування феодальних відносин. Зміни у суспільному і державному ладі Англії після норманського завоювання. «Велика Хартія вільностей» 1215 р. Виникнення парламенту. Місцеві органи самоуправління. Еволюція судової системи. Виникнення суду присяжних. Особливості абсолютної монархії в Англії. Джерела права.

ТЕМА 6. АНГЛІЙСЬКА БУРЖУАЗНА РЕВОЛЮЦІЯ. УТВОРЕННЯ БУРЖУАЗНОЇ ДЕРЖАВИ

1. Передумови і причини буржуазної революції в Англії 1640 – 1653 рр.
2. Громадянська війна в Англії (1642-1648рр.).
3. Проголошення республіки та її суспільно-політичний устрій (1649 – 1658 рр.). «Знаряддя правління» 1653 р. – Конституція Англійської республіки.
4. Реставрація монархії. Торі та віги. Передумови прийняття та характеристика основних положень «Habeas Corpus Act» 1679 р.
5. «Славна революція» 1688-1689 рр. – встановлення парламентської монархії. Білль про права 1689 р.

Питання для самостійного вивчення: 1. Капіталізм. Особливості зародження капіталізму в Англії. Передумови революції у Англії. «Криваве» законодавство. «Нове дворянство». «Петиція про право» 1628 р.
2. Основні етапи і особливості англійської революції. Класи і партії у революції.
3. Протекторат Кромвеля. «Інструмент управління».
4. Реставрація монархії. «Славетна революція» 1688 р. Виникнення Кабінету міністрів. Розвиток державного ладу Англії XVIII ст. “Habeas Corpus Act” 1679 р. «Біль про права» 1689 р. «Акт про престолонаслідування» 1701 р.
5. Виборча реформа 1832 та 1867 р.р. Консервативна і ліберальна партії. Поява лейбористської партії. Особливості англо – саксонської системи права.

ТЕМА 7. ВИНИКНЕННЯ І РОЗВИТОК США У XVIII – XIX СТ. (1 год.)

1. Війна за незалежність у Північній Америці. Утворення Сполучених Штатів Америки.
2. Конституції 1781 р. та 1787р. Білль про права 1791 р.
3. Причини та хід громадянської війни у США (1861-1865 рр.).
4. Виникнення і оформлення двопартійної системи.

Питання для самостійного вивчення: 1. Передумови боротьби американських колоній за незалежність. Декларація незалежності 1776 р. «Статті конфедерації» 1781 р. Конституція США 1787 р. «Біль про права».
2. Громадянська війна Півдня і Півночі.
3. Конституційний розвиток США після громадянської війни і управління в штатах. Виникнення і оформлення двопартійної системи. Суть американської правової системи.

ТЕМА 8. ФРАНЦУЗЬКА БУРЖУАЗНА РЕВОЛЮЦІЯ (1 год.)

1. Початок буржуазної революції. Декларація прав людини і громадянина1789 р.
2. Встановлення панування великої буржуазії.
3. Варенська криза, знищення монархії і перша Конституція Франції 1791 р.
4. Боротьба Жиронди і «Гори», страта короля Людовіка XVI.
5. Якобінська диктатура і Конституція 1793 р.
6. Контрреволюційний переворот 9 термідора. Директорія і Конституція 1795 р. 7. Консульство та імперія.

Питання для самостійного вивчення: 1.Конституція Франції 1791 р.
2.Механізм якобінської диктатури
3.Структура влади Паризької комуни
4.Події у Франції після Паризької комуни до кінця XIX ст

ТЕМА 9. ФАШИСТСЬКІ ДЕРЖАВИ І ВІЙСЬКОВІ ДИКТАТУРИ (1 год.)

1. Сутність фашистської політичної доктрини.
2. Націонал-соціалізм як німецька різновидність фашизму.
3. Встановлення влади фашистів в Італії. Фашизм на чолі Б. Муссоліні.
4. Встановлення фашистської диктатури в Німеччині у 1933 році.
5. Каральні органи нацистів :СА, СС, СД, Гестапо.

Питання для самостійного вивчення: 1.Німеччина після Першої світової війни. Революція 1918 р. утворення Веймарської республіки.
2.Виникнення Фашистської партії. Прихід фашистів до влади.
3.Держава і право фашистської Німеччини. Розгром фашистської Німеччини і утворення ФРН і НДР.
4.Німеччина після Другої світової війни.
5.Бонська Конституція 1949 р. Розвиток права. Утворення єдиної німецької держави.
6.Встановлення влади фашистів в Італії. Фашизм на чолі Б. Муссоліні.

ТЕМА 10. БУРЖУАЗНІ ДЕМОКРАТІЇ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД (1 год.)

1. Посилення влади президента у США. Роль Конгресу у владній вертикалі.
2. Політика націоналізації промисловості у післявоєнній Великобританії.
3. Політика консервативних кабінетів М. Тетчер та Дж. Мейджора. Т. Блер.
4. Четверта і П’ята республіка у Франції.
5. Створення НАТО в 1949 році і завдання колективної безпеки.

Питання для самостійного вивчення: 1.Зміни в державному ладі, законодавстві та судочинстві Англії в новітній період.
2.Періоди правлінь М.Тетчер, Дж. Мейджора, Е. Блера.
3.Характеристика колоніального устрою та законодавства Англії.
4.Характеристика аграрної політики та законодавства Англії.
5.Державний, суспільний та правовий розвиток США у післявоєнний період. XXII та XXVI поправка до Конституції США.

II СЕМЕСТР

ТЕМА 11. НАЙДАВНІШІ ДЕРЖАВНІ УТВОРЕННЯ НА ТЕРИТОРІЇ

1.Держави кочових народів на українських землях: загальна характеристика. Виникнення та суспільно-політичний лад Скіфської держави.
2. Джерела та основні риси права.
3.Грецькі міста-поліси Північного Причорномор’я: причини грецької колонізації, суспільний лад й особливості державного устрою. Право грецьких міст-полісів Північного Причорномор’я.

Питання для самостійного вивчення: 1.Визначте характерні риси судочинства у Скіфському царстві.
2. Назвіть сучасні теорії щодо причин грецької колонізації Північного Причорномор’я.
3. Наведіть визначення полісу.
4. Перелічіть магістратури античних держав Північного Причорномор’я, визначте їхню компетенцію.
5. Назвіть пам’ятки права античних держав Північного Причорномор’я, тексти яких збереглися до нашого часу.
6. Охарактеризуйте особливості державного ладу Боспорського царства.
7. Назвіть види злочинів та покарання за них у Скіфії та античних державах Північного Причорномор’я.

ТЕМА 12. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЛАД І ПРАВО ДАВНЬОРУСЬКОЇ ДЕРЖАВИ (1 год.)

1.Дискусійні питання утворення Руської держави.

2.Сучасна концепція виникнення держави на Русі.

3.Державний устрій: - центральні органи влади; - формування вищих органів управління; - місцеві органи управління.

4.Суспільний лад.

5.Суд і його компетенція: - судоустрій; - організація судочинства; - види доказів.

Питання для самостійного вивчення: 1. Назвіть основні теорії походження Давньоруської держави.

2. Які причини та передумови утворення Давньоруської держави?

3. Періодизація історії Київської держави та їх характеристика.

4. Реформи великої княгині Ольги.

5. Реформи великого київського князя Володимира Великого.

6. Які суспільні верстви належали до категорії вільних, залежних та напівзалежних?

7. Які джерела права Давньоруської держави?

8. Які види договорів укладались у Давньоруській державі?

9. Які види злочинів та покарання за них характерні для періоду, що вивчається?

10. Дайте характеристику основним стадіям юридичного процесу в добу Київської Русі.

ТЕМА 13. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЛАД І ПРАВО НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У СКЛАДІ ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО (1 год.)

1.Державний устрій українських земель у складі Великого князівства Литовського та Корони Польської.

2.Особливості суспільного ладу на українських землях у XVI ст.

3. Суд і його компетенція: - судоустрій та компетенція судів; - судовий процес; - види доказів.

4.Правова система українських земель в литовсько-польський період: а) джерела права; б) кримінальне право; в) цивільне та шлюбно-сімейне право. Судоустрій та судовий процес. Магдебурзьке право в Україні.

Питання для самостійного вивчення: 1. Проаналізуйте основні джерела права на українських землях у XIV – на початку XVII ст.

2. Як зміст Литовських Статутів доводить класовий характер держави.

3. З’ясуйте динаміку форм держави на українських землях
у XIV – на початку XVII ст.

4. Особливості державно-правового устрою Запорозької
Січі.

5. Назвіть основні інститути місцевого управління на українських землях у XIV – на початку XVII ст.

6. Вивчить особливості правового статусу основних верств
населення на українських землях у XIV – на початку XVII ст.

7. Основні джерела, зміст, особливості магдебурзького
права на українських землях.

8. Проаналізуйте основні інститути цивільного права на українських землях у XIV – на початку XVII ст.

9. Надайте визначення злочину, назвіть його основні види,
мету і види покарання на українських землях у XIV – на початку
XVII ст.

10. Охарактеризуйте центральні і місцеві судові органи, основні форми судового процесу у XIV – на початку XVII ст.

ТЕМА 14. ПОЛІТИКО-ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ У СКЛАДІ КОРОЛІВСТВА ПОЛЬСЬКОГО ТА РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ (XIV–XV ст.). (1 год.)

1.Державний устрій: - центральні органи влади; - органи державного управління; - місцеві органи влади.

2. Суспільний лад.

3.Судоустрій і судовий процес

4. Джерела права.

5.Кримінальне право: - види злочинів; - система покарань.

6.Цивільне право: - право власності; - зобов'язальне право; -спадкове право. Шлюбно-сімейне право.

Питання для самостійного вивчення: 1.Перелічіть і охарактеризуйте основні суспільні стани Польщі.

2.У чому суть Люблінської унії 1569 р.?

3.Що являли собою «Генріхові артикули»? Як вони вплинули на еволюцію державного ладу Речі Посполитої Польської?

4.Дайте характеристику видам злочину у Великому князівстві Литовському.

5.Розтлумачте політико-правову категорію «станово-представницька монархія».

6. Знайдіть відмінності між органами станово-представницької монархії (вальними сеймами) Литви і Польщі.

ТЕМА 15. УКРАЇНСЬКА КОЗАЦЬКА ДЕРЖАВА ПЕРІОДУ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ (1648–1657 рр.). (1 год.)

1.Політичний устрій.

2.Судовий устрій та судовий процес.

3.Цивільно-правові відносини.

4.Види злочинів і система покарань.

Питання для самостійного вивчення: 1. Причини, характер, рушійні сили і періодизація національно-визвольної боротьби

2. Початок національно-визвольної боротьби українського народу під проводом Б. Хмельницького

3. Утворення української козацької держави – Гетьманщини, її внутрішня і зовнішня політика

4. Становище в Гетьманщині після смерті Б. Хмельницького, поділ України на Правобережну і Лівобережну

5. Боротьба за возз'єднання Української держави, за незалежність у 60-80-х роках XVII ст.

ТЕМА 16. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЛАД І ПРАВО КОЗАЦЬКО-ГЕТЬМАНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVII–XVIII ст.

1.Зміни у суспільно-правовому ладі української гетьманської держави у кінці XVII – на початку XVIII ст.

2.Державний устрій гетьманської держави. Російські органи влади для управління Гетьманщиною у XVIII ст.

3.Суспільний лад.

4.Судоустрій та судочинство Гетьманщини. Правова система Гетьманщини.

5. Джерела права.

6. Кримінальне право: - види злочинів; - види покарань.

7.Цивільне право: - право власності; - зобов'язальне право; - спадкове право. Шлюбно-сімейне право. Систематизація права.

Питання для самостійного вивчення: 1.Охарактеризуйте систему управління в Українській козацько-гетьманській державі у роки Визвольної війни.

2. Розкрити причини та передумови входження українських земель до складу Московської держави.

3. Проаналізувати суспільний лад Української козацько-гетьманської держави.

4. Показати еволюцію взаємовідносин Козацько-гетьманської України з державними органами влади Московської держави.

5. Які елементи державності були ліквідовані царизмом у другій половині ХУІІІ ст.?

6. Назвати основні кодифіковані збірники права у Гетьманщині.

ТЕМА 17. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЛАД І ПРАВО УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ В ПЕРІОД АВСТРІЙСЬКОГО ПАНУВАННЯ (1772–1918 рр.) (1 год.)

1.Державний устрій.

2.Судоустрій.

3. Суспільний лад.

4.Джерела та основні риси права.

Питання для самостійного вивчення: 1.Як західноукраїнські землі опинилися у складі імперії Габсбургів?

2.Пояснити причини утворення та механізм діяльності держави – дуалістичної Австро-Угорської імперії.

3. Показати статус західноукраїнських земель у складі Австро-Угорщини у другій половині ХІХ ст.

4. Розкрити причини, характер і суть реформ в Австрійській імперії в ІІ пол. ХІХ ст.

ТЕМА 18. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЛАД І ПРАВО УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ У СКЛАДІ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ ХІХ – ПОЧАТОК ХХ ст. (1 год.)

1.Державний устрій: - центральні органи влади; - місцеві органи управління.

2.Державні думи в Росії та діяльність у них українських депутатів.

3.Суспільні відносини.

4.Судоустрій та судочинство першої половини ХІХ ст.

5.Судова реформа 1864 р. та особливості її проведення в Україні

6.Джерела права.

7.Основні риси права: - Кримінальне право; - Цивільне право; - Шлюбно-сімейне право.

Питання для самостійного вивчення: 1. Буржуазно-демократичні реформи та контр реформи другої половини ХІХ ст.

Правове становище українських земель в складі Російської імперії.

2. Суспільний лад. Селянська реформа 1861 р. і особливості її запровадження в окремих регіонах України.

3. Політичний лад. Система державного управління Україною.

4. Земська, судова, міська, військова реформи.

5. Суспільний та політичний лад українських земель у складі Австро-Угорської імперії. Судова реформа.

ТЕМА 19. ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ ТА РОЗВИТОК ПРАВА У 1917–1921 рр. (1 год.)

1.Державотворча діяльність Української Центральної Ради: - державний устрій; - судоустрій та судочинство; - джерела права; - основні риси кримінального права.

2. Українська Держава: - державний устрій; - судоустрій; - джерела права; - основні риси кримінального права.

3.Директорія Української Народної Республіки: - центральні та місцеві органи влади; - судоустрій; - джерела права; - кримінальне право.

Питання для самостійного вивчення: 1.Простежити еволюцію статусу Центральної Ради.

2. Проаналізувати законодавчу діяльність Центральної Ради.
3. Дати характеристику основних положень Конституції УНР від 29. 04. 1918 р.
4. Охарактеризувати органи влади та управління Гетьманату.
5. Охарактеризувати законодавство Української держави.
6. Дати характеристику конституційним актам та органів влади Директорії УНР.
7. Показати процес державного будівництва ЗУНР.

ТЕМА 20. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЛАД І ПРАВО ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ (1 год.)

1.Державний устрій. Центральні і місцеві органи влади.
2. Судоустрій.
3. Джерела права.

Питання для самостійного вивчення: 1.Проголошення і діяльність ЗУНР. Українська Національна Рада. Державний секретаріат. „Тимчасовий Основний закон". Судова реформа. Закон „Про адміністрацію Західноукраїнської Народної Республіки". Закон про скликання Сейму ЗУНР. Створення регулярної армії. Закон „Про земельну реформу".

Акт злуки 22 січня 1919 р. Рішення Ради послів Антанти від 14 березня 1923 р. Державно-правовий статус Східної Галичини та Західної Волині у складі Польщі. Політичні партії. УНДО. КПЗУ.

Діяльність ОУН. Політико-правовий статус Північної Буковини та Бессарабії під владою Румунії. Особливості становища Закарпаття у складі Чехословаччини. Проголошення автономії Підкарпатської Русі. Карпатська Україна. А.Волошин.

ТЕМА 21. УТВЕРДЖЕННЯ РАДЯНСЬКОГО ТИПУ ДЕРЖАВНОСТІ ТА СОЦІАЛІСТИЧНОГО ТИПУ ПРАВА В УКРАЇНІ (1917–1939 рр.) (1 год.)

1.Встановлення радянської влади в Україні. Основні положення Конституції УСРР 1919 р. Правові засади входження України до складу Союзу РСР.

2.Кодифікація права радянської України у 20–х роках ХХ ст. Конституція УСРР 1929 р.: основні положення.

3.Ухвалення Конституції УРСР 1937 р., її структура та основні положення.

4. Конституція УРСР 1978 р.

Питання для самостійного вивчення: 1.Дати характеристику правового становища УСРР у складі Союзу РСР зaь Конституцією СРСР 1924 р.

2. Яким чином було проголошено незалежність Карпатської України?

3. Розкрийте зміст Акта ОУН про відновлення Української Держави.

4. Яким чином здійснювалася перебудова державного механізму України у роки Другої світової війни?

5. Дати характеристику надзвичайного радянського законодавства в період радянськонімецької війни.

6. Розкрийте юридичні форми гітлерівського окупаційного режиму.

7. Які наслідки спроб відновлення української держави в окупованих німцями територіях?

ТЕМА 22. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЛАД І ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ В 1945–1991 рр. (1 год.)

1.Політичний статус Закарпаття у складі Чехо-Словаччини. Створення Карпатської України та проголошення її незалежності.

2. Організація українських націоналістів та Акт ОУН про відродження Української держави.

3. Зміни у радянському праві у перші повоєнні роки Кодифікація права УРСР у 1960-х роках. Основні риси цивільного, сімейного, трудового, кримінального права. Держава та право УРСР в умовах «розвинутого» соціалізму.

Питання для самостійного вивчення: 1. Юридичне оформлення приєднання Західної України до СРСР – УРСР.
2. Реорганізація і функціонування державного апарату УРСР в др. пол. 50-х -в пер. пол. 60-х років.
3. Держава і право України в період неототалітарного режиму (середина 1960-середина 1980-х років).
4. Процес «перебудови» і зміни в суспільно-політичному житті України.
5. Декларація про державний суверенітет України 16 липня 1990 р.
6. Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р.

ТЕМА 23. ДЕРЖАВА І ПРАВО НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ (1 год.)

1.Основні тенденції державно-правового розвитку України в умовах перебудови.
2. Проголошення державного суверенітету та незалежності України. Формування органів влади в умовах незалежності.
3. Структура Конституції України 1996 р. та подальші зміни до неї.
4. «Революція гідності» 2013-2014 рр, анексія Криму Росією в 2014 році та Російська збройна агресія.
5. Новий зовнішньо-політичний курс України на інтеграцію в євро-атлантичні структури (ЄС та НАТО). Необхідність узгодження національного законодавства із Законодавством Європейського Союзу.
6. Формування національної правової системи. Основні тенденції розвитку адміністративного, кримінального, цивільного і процесуального законодавства на сучасному етапі.
7. Реформування судової та правоохоронної системи в Україні.
8. Російське вторгнення в Україну 2022 року.

Питання для самостійного вивчення: 1. Розкрити зміст: а) Декларації про державний суверенітет України 16 липня 1990 р.; б) Акту проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р.
2. Охарактеризувати конституційний процес в Україні.
3. Який статус України закріплений у Конституції 1996 р.?
4. Проаналізуйте процес становлення президентської влади.
5. Назвати основні функції і повноваження Верховної Ради України та Кабінету Міністрів. 6. Розкрити основні положення судової реформи 2001 р в Україні.
7. Які зміни відбулися в українському законодавстві за роки незалежності?

Самостійна робота

Опрацювання матеріалу, викладеного на лекціях. Підготовка до поточного тестування

Назва теми, зміст завдання для самостійної роботи	Кількість годин	Рекомендовані джерела інформації
ТЕМА 1. АЗІАТСЬКИЙ СПОСІБ ВИРОБНИЦТВА. ДЕРЖАВА І ПРАВО СТАРОДАВНЬОГО СХОДУ 1. Джерела права Стародавнього Вавилону. Причини розробки законів царя Хаммурапі.	2	7, 31,38, 45, 74, 75, 76, 77, 104, 114, 118, 176, 190, 201,202,217

2. Загальна характеристика законів царя Хаммурапі. 3. Правове становище населення: а) авілум і мушкенум; відмінності в їх правовому статусі; б) особливості правового статусу окремих груп населення за професійною ознакою. 4. Шлюбно-сімейні відносини. 5. Право власності та інші речові права: а) суб'єкти й об'єкти права власності; б) правовий режим майна «ілку»; в) захист права власності. 6. Зобов'язальні відносини: а) види договорів і порядок (форма) їх укладення; б) договір позики: умови договору, відповідальність боржника; в) деліктні зобов'язання. 7. Злочини і покарання: а) поняття й види злочинів; б) кваліфікуючі ознаки злочинів; в) мета покарань та їх види. 8. Історичне значення законів царя Хаммурапі.		
ТЕМА 2. РАБОВЛАСНИЦЬКА ДЕРЖАВА І ПРАВО. СТАРОДАВНЯ ГРЕЦІЯ 1. Держава в Афінах, Архонти і ареопаг. 2. Рабовласницька демократія в Афінах у V ст. до н.е. 3. Держава в Спарті. 4. Реформи Тезея і Солона. Реформи Клісфена і Перікла.	2	38, 45, 74, 75, 76, 77, 114, 118, 149, 150, 176, 201,217
ТЕМА 3. СТАРОДАВНІЙ РИМ. РЕСПУБЛІКА ТА ІМПЕРІЯ 1.Виникнення Риму. Суспільний та державний лад часів рексів. 2.Реформа Сервія Тулія. 3.Державний лад Римської республіки. 4.Римське право ранньої республіки. Закони XII таблиць. 5. 5.Криза республіки. Реформи Гракхів. 6.Суспільний і державний лад Риму період принципату. 7.Класичне римське право (пізня республіка і принципат) 7 8.Домінат. Реформи Диоклетіана та Костянтина.	2	28, 38, 45, 72, 74, 75, 76, 77, 88, 89, 114, 118, 120, 143, 163, 176, 197, 201, 217
ТЕМА 4. ФЕОДАЛЬНА ДЕРЖАВА І ПРАВО. ДЕРЖАВА ФРАНКІВ 1.Формування феодального суспільства і держави франків. 2.Основні риси феодального права та історія створення "Салічної правди". 3.Злочини і покарання за Салічною правдою, особливості судового процесу. 4.Родові, майнові, господарські та шлюбно-сімейні відносини.	2	38, 45, 74, 75, 76, 77, 114, 118, 134, 168, 169, 176, 201,217
ТЕМА 5. СТАНОВО-ПРЕДСТАВНИЦЬКІ МОНАРХІЇ В ДЕРЖАВАХ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ 1. Боротьба королівської влади за централізацію держави. Реформи Людовіка IX. 2. Виникнення і розвиток станово-представницької монархії. «Великий березневий ордонанс». Генеральні штати. Формування станів феодального суспільства у Франції. Феодальна ієрархія. Абсолютна монархія. Реформи Ришельє. Криза абсолютизму.	2	38, 45, 74, 75, 76, 77, 91, 101, 103, 114, 118, 123, 176, 201,204, 205, 208, 217

Джерела права феодальної Франції. 3. Завоювання Британії англо-саксами. Формування феодальних відносин. Зміни у суспільному і державному ладі Англії після норманського завоювання. «Велика Хартія вільностей» 1215 р. Виникнення парламенту. Місцеві органи самоуправління. Еволюція судової системи. Виникнення суду присяжних. Особливості абсолютної монархії в Англії. Джерела права.		
ТЕМА 6. АНГЛІЙСЬКА БУРЖУАЗНА РЕВОЛЮЦІЯ. УТВОРЕННЯ БУРЖУАЗНОЇ ДЕРЖАВИ 1. Капіталізм. Особливості зародження капіталізму в Англії. Передумови революції у Англії. «Криваве» законодавство. «Нове дворянство». «Петиція про право» 1628 р. 2. Основні етапи і особливості англійської революції. Класи і партії у революції. 3. Протекторат Кромвеля. «Інструмент управління». 4. Реставрація монархії. «Славетна революція» 1688 р. Виникнення Кабінету міністрів. Розвиток державного ладу Англії XVIII ст. “Habeas Corpus Act” 1679 р. «Біль про права» 1689 р. «Акт про престолонаслідування» 1701 р. 5. Виборча реформа 1832 та 1867 р.р. Консервативна і ліберальна партії. Поява лейбористської партії. Особливості англо – саксонської системи права.	2	13, 37, 38, 44, 45, 48, 74, 75, 76, 77, 96, 114, 118, 133, 142, 171, 176, 201, 217
ТЕМА 7. ВИНИКНЕННЯ І РОЗВИТОК США У XVIII – XIX СТ. 1. Передумови боротьби американських колоній за незалежність. Декларація незалежності 1776 р. «Статті конфедерації» 1781 р. Конституція США 1787 р. «Біль про права». 2. Громадянська війна Півдня і Півночі. 3. Конституційний розвиток США після громадянської війни і управління в штатах. Виникнення і оформлення двопартійної системи. Суть американської правової системи.	2	38, 44, 45, 54, 61, 74, 75, 76, 77, 97, 114, 118, 147, 164, 176, 201, 210, 217
ТЕМА 8. ФРАНЦУЗЬКА БУРЖУАЗНА РЕВОЛЮЦІЯ 1.Конституція Франції 1791 р. 2.Механізм якобінської диктатури 3.Структура влади Паризької комуни 4.Події у Франції після Паризької комуни до кінця XIX ст.	2	1, 38, 45, 74, 75, 76, 77, 114, 118, 152, 165, 176, 194, 201, 217
ТЕМА 9. ФАШИСТСЬКІ ДЕРЖАВИ І ВІЙСЬКОВІ ДИКТАТУРИ 1.Німеччина після Першої світової війни. Революція 1918 р. утворення Веймарської республіки. 2.Виникнення Фашистської партії. Прихід фашистів до влади. 3.Держава і право фашистської Німеччини. Розгром фашистської Німеччини і утворення ФРН і НДР. 4.Німеччина після Другої світової війни. 5.Бонська Конституція 1949 р. Розвиток права. Утворення єдиної	2	10, 38, 45, 74, 75, 76, 77, 114, 118, 176, 201,217

німецької держави. 6.Встановлення влади фашистів в Італії. Фашизм на чолі Б. Муссоліні.		
ТЕМА 10. БУРЖУАЗНІ ДЕМОКРАТІЇ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД 1.Зміни в державному ладі, законодавстві та судочинстві Англії в новітній період. 2.Періоди правлінь М.Тетчер, Дж. Мейджора, Е. Блера. 3.Характеристика колоніального устрою та законодавства Англії. 4.Характеристика аграрної політики та законодавства Англії. 5.Державний, суспільний та правовий розвиток США у післявоєнний період. XXII та XXVI поправка до Конституції США.	2	38, 45, 74, 75, 76, 77, 114, 118, 176, 201,217
ТЕМА 11. НАЙДАВНІШІ ДЕРЖАВНІ УТВОРЕННЯ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ 1.Визначте характерні риси судочинства у Скіфському царстві. 2. Назвіть сучасні теорії щодо причин грецької колонізації Північного Причорномор'я. 3. Наведіть визначення полісу. 4. Перелічіть магістратури античних держав Північного Причорномор'я, визначте їхню компетенцію. 5. Назвіть пам'ятки права античних держав Північного Причорномор'я, тексти яких збереглися до нашого часу. 6. Охарактеризуйте особливості державного ладу Боспорського царства. 7. Назвіть види злочинів та покарання за них у Скіфії та античних державах Північного Причорномор'я.	2	11. 35, 70, 79, 82, 108, 110, 129, 184, 191, 200, 209
ТЕМА 12. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЛАД І ПРАВО ДАВНЬОРУСЬКОЇ ДЕРЖАВИ 1. Назвіть основні теорії походження Давньоруської держави. 2. Які причини та передумови утворення Давньоруської держави? 3. Періодизація історії Київської держави та їх характеристика. 4. Реформи великої княгині Ольги. 5. Реформи великого київського князя Володимира Великого. 6. Які суспільні верстви належали до категорії вільних, залежних та напівзалежних? 7. Які джерела права Давньоруської держави? 8. Які види договорів укладались у Давньоруській державі? 9. Які види злочинів та покарання за них характерні для періоду, що вивчається? 10. Дайте характеристику основним стадіям юридичного процесу в добу Київської Русі.	2	11, 18, 34, 35, 57, 70, 79, 82, 108, 110, 129, 173, 184, 191, 200, 209
ТЕМА 13. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЛАД І ПРАВО НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У СКЛАДІ ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО 1. Проаналізуйте основні джерела права на українських	2	9, 16, 20, 21, 35, 70, 79, 82, 93, 108, 110, 112, 113, 129, 177, 178, 179, 182,

землях у XIV – на початку XVII ст. 2. Як зміст Литовських Статутів доводить класовий характер держави. 3. З'ясуйте динаміку форм держави на українських землях у XIV – на початку XVII ст. 4. Особливості державно-правового устрою Запорозької Січі. 5. Назвіть основні інститути місцевого управління на українських землях у XIV – на початку XVII ст. 6. Вивчить особливості правового статусу основних верств населення на українських землях у XIV – на початку XVII ст. 7. Основні джерела, зміст, особливості магдебурзького права на українських землях. 8. Проаналізуйте основні інститути цивільного права на українських землях у XIV – на початку XVII ст.		183, 184, 189, 191, 200, 209
ТЕМА 14.ПОЛІТИКО-ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ У СКЛАДІ КОРОЛІВСТВА ПОЛЬСЬКОГО ТА РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ (XIV–XV ст.). 1.Перелічіть і охарактеризуйте основні суспільні стани Польщі. 2.У чому суть Люблінської унії 1569 р.? 3.Що являли собою «Генріхові артикули»? Як вони вплинули на еволюцію державного ладу Речі Посполитої Польської? 4.Дайте характеристику видам злочину у Великому князівстві Литовському. 5.Розтлумачте політико-правову категорію «станово-представницька монархія». 6. Знайдіть відмінності між органами станово-представницької монархії (вальними сеймами) Литви і Польщі.	2	35, 64, 70, 79, 82, 108, 110, 125, 129, 184, 188, 191, 200, 209
ТЕМА 15. УКРАЇНСЬКА КОЗАЦЬКА ДЕРЖАВА ПЕРІОДУ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ (1648–1657 рр.). 1. Причини, характер, рушійні сили і періодизація національно-визвольної боротьби 2. Початок національно-визвольної боротьби українського народу під проводом Б. Хмельницького 3. Утворення української козацької держави – Гетьманщини, її внутрішня і зовнішня політика 4. Становище в Гетьманщині після смерті Б. Хмельницького, поділ України на Правобережну і Лівобережну 5. Боротьба за возз'єднання Української держави, за незалежність у 60-80-х роках XVII ст.	2	35, 39, 40, 49, 50, 51, 84, 85, 70, 79, 82, 108, 110, 129, 138, 146, 161, 184, 191, 200, 209, 214

ТЕМА 16. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЛАД І ПРАВО КОЗАЦЬКО-ГЕТЬМАНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVII–XVIII ст. 1.Охарактеризуйте систему управління в Українській козацько-гетьманській державі у роки Визвольної війни. 2. Розкрити причини та передумови входження українських земель до складу Московської держави. 3. Проаналізувати суспільний лад Української козацько-гетьманської держави. 4. Показати еволюцію взаємовідносин Козацько-гетьманської України з державними органами влади Московської держави. 5. Які елементи державності були ліквідовані царизмом у другій половині XVIII ст.? 6. Назвати основні кодифіковані збірники права у Гетьманщині.	2	35, 70, 79, 82, 108, 110, 127, 129, 184, 191, 200, 209
ТЕМА 17. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЛАД І ПРАВО УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ В ПЕРІОД АВСТРІЙСЬКОГО ПАНУВАННЯ (1772–1918 рр.) 1.Як західноукраїнські землі опинилися у складі імперії Габсбургів? 2.Пояснити причини утворення та механізм діяльності держави – дуалістичної Австро-Угорської імперії. 3. Показати статус західноукраїнських земель у складі Австро-Угорщини у другій половині XIX ст. 4. Розкрити причини, характер і суть реформ в Австрійській імперії в II пол. XIX ст.	2	35, 70, 79, 82, 108, 110, 129, 184, 191, 200, 209
ТЕМА 18. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЛАД І ПРАВО УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ У СКЛАДІ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ XIX – ПОЧАТОК XX ст. 1. Буржуазно-демократичні реформи та контр реформи другої половини XIX ст. Правове становище українських земель в складі Російської імперії. 2. Суспільний лад. Селянська реформа 1861 р. і особливості її запровадження в окремих регіонах України. 3. Політичний лад. Система державного управління Україною. 4. Земська, судова, міська, військова реформи. 5. Суспільний та політичний лад українських земель у складі Австро-Угорської імперії. Судова реформа.	2	35, 70, 79, 82, 108, 110, 129, 154, 184, 191, 200, 209
ТЕМА 19. ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ ТА РОЗВИТОК ПРАВА У 1917–1921 рр. 1.Простежити еволюцію статусу Центральної Ради. 2. Проаналізувати законодавчу діяльність Центральної Ради. 3. Дати характеристику основних положень Конституції УНР від 29. 04. 1918 р. 4. Охарактеризувати органи влади та управління Гетьманату. 5. Охарактеризувати законодавство Української держави. 6. Дати характеристику конституційним актам та органів влади Директорії УНР. 7. Показати процес державного будівництва ЗУНР.	2	30, 35, 41, 58, 59, 67, 70, 79, 82, 102, 108, 110, 107, 129, 131, 155, 156, 175, 184, 191, 193, 200, 209

ТЕМА 20. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЛАД І ПРАВО ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ 1.Проголошення і діяльність ЗУНР. Українська Національна Рада. Державний секретаріат. „Тимчасовий Основний закон". Судова реформа. Закон „Про адміністрацію Західноукраїнської Народної Республіки". Закон про скликання Сейму ЗУНР. Створення регулярної армії. Закон „Про земельну реформу". Акт злуки 22 січня 1919 р. Рішення Ради послів Антанти від 14 березня 1923 р. Державно-правовий статус Східної Галичини та Західної Волині у складі Польщі. Політичні партії. УНДО. КПЗУ. Діяльність ОУН. Політико-правовий статус Північної Буковини та Бессарабії під владою Румунії. Особливості становища Закарпаття у складі Чехословаччини. Проголошення автономії Підкарпатської Русі. Карпатська Україна. А.Волошин.	2	35, 70, 79, 82, 108, 110, 129, 184, 191, 200, 209
ТЕМА 21. УТВЕРДЖЕННЯ РАДЯНСЬКОГО ТИПУ ДЕРЖАВНОСТІ ТА СОЦІАЛІСТИЧНОГО ТИПУ ПРАВА В УКРАЇНІ (1917–1939 рр.) 1.Дати характеристику правового становища УСРР у складі Союзу РСР зав Конституцією СРСР 1924 р. 2. Яким чином було проголошено незалежність Карпатської України? 3. Розкрийте зміст Акта ОУН про відновлення Української Держави. 4. Яким чином здійснювалася перебудова державного механізму України у роки Другої світової війни? 5. Дати характеристику надзвичайного радянського законодавства в період радянськонімецької війни. 6. Розкрийте юридичні форми гітлерівського окупаційного режиму. 7. Які наслідки спроб відновлення української держави в окупованих німцями територіях	2	35, 70, 79, 82, 108, 110, 129, 184, 191, 200, 209
ТЕМА 22. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЛАД І ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ В 1945–1991 рр. 1. Юридичне оформлення приєднання Західної України до СРСР – УРСР. 2. Реорганізація і функціонування державного апарату УРСР в др. пол. 50-х -в пер. пол. 60-х років. 3. Держава і право України в період неототалітарного режиму (середина 1960- середина 1980-х років). 4. Процес «перебудови» і зміни в суспільно-політичному житті України. 5. Декларація про державний суверенітет України 16 липня 1990 р. 6. Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р.	2	35, 70, 79, 82, 108, 110, 129, 137, 184, 186, 187, 191, 200, 209
ТЕМА 23. ДЕРЖАВА І ПРАВО НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ 1. Розкрити зміст: а) Декларації про державний суверенітет України 16 липня 1990 р.; б) Акту проголошення незалежності	2	4, 35, 70, 79, 82, 108, 110, 129, 151, 162, 184, 191, 200,

України 24 серпня 1991 р. 2. Охарактеризувати конституційний процес в Україні. 3. Який статус України закріплений у Конституції 1996 р.? 4. Проаналізуйте процес становлення президентської влади. 5. Назвати основні функції і повноваження Верховної Ради України та Кабінету Міністрів. 6. Розкрити основні положення судової реформи 2001 р в Україні. 7. Які зміни відбулися в українському законодавстві за роки незалежності?		209

ПОЛІТИКА КУРСУ

1) щодо системи поточного і підсумкового контролю

Організація поточного та підсумкового семестрового контролю знань студентів, проведення практик та атестації, переведення показників академічної успішності за 100-бальною шкалою в систему оцінок за національною шкалою здійснюється згідно з "Положенням про систему поточного і підсумкового контролю, оцінювання знань та визначення рейтингу здобувачів освіти". Ознайомитись з документом можна за покликанням.

2) щодо оскарження результатів контрольних заходів

Здобувачі вищої освіти мають право на оскарження оцін дисципліни отриманої під час контрольних заходів. Апел здійснюється відповідно до «Положення про політику та врегулюв конфліктних ситуацій». Ознайомитись з документом можна покликанням.

3) щодо відпрацювання пропущених занять

Згідно "Положення про організацію освітнього процесу" здобувач допускається до семестрового контролю з конкретної навчальної дисципліни (семестрового екзамену, диференційованого заліку), якщо він виконав усі види робіт, передбачені на семестр навчальним планом та силабусом/робочою програмою навчальної дисципліни, підтвердив опанування на мінімальному рівні результатів навчання (отримав ≥35 бали), відпрацював визначені індивідуальним навчальним планом всі лекційні, практичні, семінарські та лабораторні заняття, на яких він був відсутній. Ознайомитись з документом можна за покликанням.

4) щодо дотримання академічної доброчесності

"Положення про систему забезпечення академічної доброчесності" закріплює моральні принципи, норми та правила етичної поведінки, позитивного, сприятливого, доброчесного освітнього і наукового середовища, професійної діяльності та професійного спілкування спільноти Університету, викладання та провадження наукової

(творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання. Ознайомитись з документом можна за покликанням.

5) щодо використання штучного інтелекту

"Політика використання штучного інтелекту" визначає політику щодо використання технічних засобів на основі штучного інтелекту в освітньому процесі. Ознайомитись з документом можна за покликанням. "Положення про систему забезпечення академічної доброчесності" містить рекомендації щодо використання в академічних текстах генераторів на основі штучного інтелекту. Ознайомитись з документом можна за покликанням.

6) щодо використання технічних засобів в аудиторії та правила комунікації

Використання мобільних телефонів, планшетів та інших гаджетів під час лекційних та практичних занять дозволяється виключно у навчальних цілях (для уточнення певних даних, перевірки правопису, отримання довідкової інформації тощо). На гаджетах повинен бути активований режим «без звуку» до початку заняття. Під час занять заборонено надсилання текстових повідомлень, прослуховування музики, перевірка електронної пошти, соціальних мереж тощо, окрім виробничої необхідності. Під час виконання заходів контролю використання гаджетів заборонено (за винятком, коли це передбачено умовами його проведення). У разі порушення цієї заборони результат анульовується без права перескладання. Ознайомитись з відповідним документом можна за посиланням.

Комунікація відбувається через електронну пошту і сторінку дисципліни в Moodle.

7) щодо зарахування результатів навчання, здобутих шляхом формальної/інформальної освіти

Процедури визнання результатів навчання, здобутих шляхом формальної/інформальної освіти визначаються «Положенням про порядок визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та / або інформальної освіти». Ознайомитись з документом можна за покликанням.

Під час вивчення навчальної дисципліни "Історія держави і права" студентам надається можливість перерахування неформальної освіти. До прикладу, із запропонованого переліку можна пройти сертифіковані (безкоштовні) курси на освітніх платформах, відтак сертифікат, який отримали під час навчання, – є підтвердженням засвоєння студентом окремих тем, що включені у зміст дисципліни.

№ п/п	Перелік сертифікованих (безкоштовних) онлайн-курсів	Перелік тем, які можуть бути перераховані (за умови наявності сертифіката на ім'я та прізвище студента/студентки)
1.		

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

При вивченні дисципліни застосовується комплекс методів для організації навчання студентів з метою розвитку їх логічного та абстрактного мислення, творчих здібностей, підвищення мотивації до навчання та формування особистості майбутнього фахівця в галузі безпеки та оборони

Програмний результат навчання	Метод навчання	Метод оцінювання
ПРН1. Розуміти історичний, соціальний, економічний, технологічний і культурний контексти розвитку правоохоронної діяльності	Словесні методи: лекція, розповідь-пояснення. Практичні методи: дослідні роботи, практичні роботи. Індуктивний, дедуктивний, аналітичний, узагальнення, конкретизація, виокремлення основного, дослідницький. Методи самостійної роботи вдома. Інтерактивний метод: кейс-метод. Словесні методи: лекція, розповідь-пояснення. Практичні методи: дослідні роботи, практичні роботи. Індуктивний, дедуктивний, аналітичний, узагальнення, конкретизація, виокремлення основного, дослідницький. Методи самостійної роботи вдома. Інтерактивний метод: кейс-метод.	Поточний контроль, тестовий контроль, залік
ПРН 11. Знати і розуміти сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи	Індуктивний, дедуктивний, аналітичний, узагальнення, конкретизація, виокремлення основного, дослідницький. Методи самостійної роботи вдома. Інтерактивний метод: кейс-метод.	Поточний контроль, тестовий контроль, залік

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Процедура проведення контрольних заходів, а саме поточного контролю знань протягом семестру та підсумкового семестрового контролю, регулюється «Положенням про систему поточного та підсумкового контролю оцінювання знань та визначення рейтингу студентів», яке розміщено на сайті університету в розділі «Публічна інформація»: https://ukd.edu.ua/node/1149

Здобувачі мають право оскаржувати результати поточного оцінювання, а також інформувати про факти конфліктних ситуацій в академічній групі чи з викладачем у відповідності до «Положення про політику та врегулювання конфліктних ситуацій».

Фіксація **поточного** контролю здійснюється в “Електронному журналі обліку успішності академічної групи” на підставі чотирибальної шкали - “2”; “3”; “4”; “5”. У разі відсутності студента на занятті виставляється “н”. За результатами поточного контролю у Журналі, автоматично визначається підсумкова оцінка, здійснюється підрахунок пропущених занять.

Усі пропущені заняття, а також негативні оцінки студенти зобов'язані відпрацювати впродовж трьох наступних тижнів. У випадку недотримання цієї норми, замість “н” в журналі буде виставлено “0” (нуль балів), без права перездачі.

Здобувачі які ведуть конспект лекцій, мають план-проспект семінарського заняття, а також формулюють власну аналітичну думку з конкретного питання можуть претендувати на оцінку відмінно “5”. Також здобувачі, які приймають активну участь в обговоренні відповідей своїх колег можуть отримати додаткові бали до власної відповіді, або окрему оцінку. Якщо здобувач відповідав усно і виконував тестові завдання під час семінару, викладач вносить до Журналу дві оцінки.

До підсумкового контролю допускаються студенти які за результатами поточного контролю отримали не менше 35 балів. Усі студенти, що отримали 34 балів і менше, не допускаються до складання підсумкового контролю і на підставі укладання додаткового договору, здійснюють повторне вивчення дисципліни впродовж наступного навчального семестру.

Підсумковий контроль знань у формі диференційованого заліку (I семестр) проводиться у вигляді комп'ютерного тестування. За результатами підсумкового контролю (диференційований залік/екзамен) студент може отримати 40 балів.

Студенти, які під час підсумкового контролю отримали 24 бали і менше, вважаються такими, що не здали екзамен/диференційований залік і повинні йти на перездачу.

Загальна семестрова оцінка з дисципліни, яка виставляється в екзаменаційних відомостях оцінюється в балах (згідно Шкали оцінювання знань за ЄКТС) і є сумою балів отриманих під час поточного та підсумкового контролю.

Шкала оцінювання знань за ЄКТС:

Оцінка за національною шкалою	**Рівень досягнень, %**
Національна диференційована шкала	

Відмінно	90 – 100
Добре	75 – 89
Задовільно	60 – 74
Незадовільно	0 – 59
Національна недиференційована шкала	
Зараховано	60 – 100
Не зараховано	0 – 59
Шкала ECTS	
A	90 – 100
B	83 – 89
C	75 – 82
D	68 – 74
E	60 – 67
FX	35 – 59
F	0 – 34

Шкала оцінювання знань за ЄКТС:

Оцінка за національною шкалою	**Рівень досягнень, %**	**Шкала ECTS**
Національна диференційована шкала		
Відмінно	90 – 100	A
Добре	83 – 89	B
	75 – 82	C
Задовільно	67 – 74	D
	60 – 66	E
Незадовільно	35 – 59	FX
	0 – 34	F
Національна недиференційована шкала		

Зараховано	60 – 100	-
Не зараховано	0 – 59	-

Студенти, які не з’явилися на екзамени без поважних причин, вважаються такими, що одержали незадовільну оцінку.

Студенти, які не з'явилися на екзамени без поважних причин, вважаються такими, що одержали незадовільну оцінку.
Об’єктивність процедур проведення контрольних заходів забезпечується відмежуванням результатів поточного контролю від результатів підсумкового контролю.

Загальна семестрова оцінка з дисципліни, яка виставляється в екзаменаційних відомостях оцінюється в балах (згідно Шкали оцінювання знань за ЄКТС) і є сумою балів отриманих під час поточного та підсумкового контролю.

ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА»
ЗАЛІК

1. Азіатський спосіб виробництва. Характерні риси і особливості країн Стародавнього Сходу.
2. Держава і право стародавнього Єгипту.
3. Виникнення та розвиток Вавилонської держави. Закони Хаммурапі
4. Держава і право Стародавньої Індії.
5. Характеристика суспільно-політичного ладу Греції «Гомерівської доби».
6. Утворення Афінської держави. Реформи Тезея і Солона. Реформи Клісфена і Перікла.
7. Суспільний та державний устрій Афін (народні збори, геліея, ареопаг, колегії стратегів і архонтів, армія). Суд і право.
8. Аристократична республіка в Спарті.
9. .Виникнення Риму. Реформи Сервія Туллія. Боротьба плебеїв і патриціїв за рівноправність.
10. Суспільний і державний лад Стародавнього Риму в період Республіки (509- 45 рр. до н.е.). Правовий статус громадянина Риму.
11. Органи державної влдаи: Сенат; куріатні коміції, центуріатні і трибутні коміції. Посадові особи (магістрати) та їх компетенція.
12. Реформи братів Гракхів, повстання Спартака і криза республіки – перехід від республіки до монархії.
13. Суспільний і державний лад Риму в період принципату. Домінат. Розклад рабовласницького ладу.
14. Джерела та основні риси римського права.
15. Середні віки – епоха феодальних держав із монархічною формою правління.
16. Причини та особливості виникнення ранньофеодальної держави у франків. 3. Реформи Карла Мартелла.
17. Державний устрій франкської держави, збройні сили. Верденський договір 843 р.
18. Джерела варварського права. Салічна правда. Суд і процес у державі франків.

19. Зміни в суспільному ладі в епоху пізнього середньовіччя. Становлення міського самоврядування.
20. Франція в XIII – XVI ст. Становлення і розвиток Генеральних штатів.
21. Становлення парламенту в Англії (в XIII – XVI ст.).
22. Німецька імперія в XIII – XVI ст. Золота Булла 1356 р.
23. Передумови і причини буржуазної революції в Англії 1640 – 1653 рр.
24. Громадянська війна в Англії (1642-1648рр.).
25. Проголошення республіки та її суспільно-політичний устрій (1649 – 1658 рр.). «Знаряддя правління» 1653 р. – Конституція Англійської республіки.
26. Реставрація монархії. Торі та віги. Передумови прийняття та характеристика основних положень «Habeas Corpus Act» 1679 р.
27. «Славна революція» 1688-1689 рр. – встановлення парламентської монархії. Білль про права 1689 р.
28. Війна за незалежність у Північній Америці. Утворення Сполучених Штатів Америки.
29. Конституції 1781 р. та 1787р. Білль про права 1791 р.
30. Причини та хід громадянської війни у США (1861-1865 рр.).
31. Виникнення і оформлення двопартійної системи.
32. Початок буржуазної революції. Декларація прав людини і громадянина1789 р.
33. Варенська криза, знищення монархії і перша Конституція Франції 1791 р.
34. Боротьба Жиронди і «Гори», страта короля Людовіка XVI.
35. Якобінська диктатура і Конституція 1793 р.
36. Контрреволюційний переворот 9 термідора. Директорія і Конституція 1795 р.
37. Сутність фашистської політичної доктрини.
38. Націонал-соціалізм як німецька різновидність фашизму.
39. Встановлення влади фашистів в Італії. Фашизм на чолі Б. Муссоліні.
40. Встановлення фашистської диктатури в Німеччині у 1933 році.
41. Каральні органи нацистів :СА, СС, СД, Гестапо.
42. Посилення влади президента у США. Роль Конгресу у владній вертикалі.
43. Політика націоналізації промисловості у післявоєнній Великобританії.
44. Політика консервативних кабінетів М. Тетчер та Дж. Мейджора. Т. Блер.
45. Четверта і П’ята республіка у Франції.
46. Створення НАТО в 1949 році і завдання колективної безпеки.
47. Держави кочових народів на українських землях: загальна характеристика.
48. Виникнення та суспільно-політичний лад Скіфської держави.
49. Грецькі міста-поліси Північного Причорномор’я: причини грецької колонізації, суспільний лад й особливості державного устрою.
50. Право грецьких міст-полісів Північного Причорномор’я.
51. Суспільний лад Русі.
52. Центральні та місцеві органи влади й управління Давньоруської держави.
53. Джерела права України-Руси.
54. Судоустрій та судочинство Русі.
55. Нормативно-правові акти кінця IX – початку XI ст.
56. Характеристика цивільного та шлюбно-сімейного права за Руською правдою.
57. Злочин та покарання за Руською правдою. Центральні та місцеві органи влади та управління Галицько-Волинського князівства.
58. Суд і судочинство в Галицько-Волинській державі.
59. Державний устрій українських земель у складі Великого князівства Литовського та Корони Польської.
60. Особливості суспільного ладу на українських землях у XVI ст.
61. Правова система українських земель в литовсько-польський період: а) джерела права; б) кримінальне право; в) цивільне та шлюбно-сімейне право.
62. Судоустрій та судовий процес.

63. Колонізація українських земель. Правове становище феодалів та православного духовенства в українських землях у складі Литви, Польщі та Речі Посполитої.
64. Правове становище селян та міського населення в українських землях у складі Литви, Польщі та Речі Посполитої.
65. Введення Магдебургського права в Україні у XIV ст.
66. Збірники Магдебургського права, запозичені українськими містами.
67. Формування козацтва як окремого суспільного стану.
68. Правове становище України у складі московської держави за часів гетьмана Івана Виговського.
69. Конотопська битва під проводом гетьмана України Івана Виговського та її наслідки.
70. Структура та функції органів влади та урядників Запорозької Січі.
71. Причини та передумови визвольної війни під проводом Б. Хмельницького.
72. Зборівський мирний договір.
73. Становище українських земель за Білоцерківським договорами та Березневими статтями.
74. Становище українських земель за Березневими статтями.
75. Завершальний етап Національно-визвольної війни.
76. Наростання протиріч між Гетьманщиною і Росією.
77. Зміни у суспільно-правовому ладі української гетьманської держави у кінці XVII – на початку XVIII ст.
78. Державний устрій гетьманської держави.
79. Російські органи влади для управління Гетьманщиною у XVIII ст.
80. Соціально-політичне становище на Лівобережній Україні на початку XVIII ст.
81. Діяльність Першої малоросійської колегії.
82. Кодифікаційна робота щодо підготовки проекту кодексу.
83. Судоустрій та судочинство Гетьманщини. Правова система Гетьманщини.
84. Витіснення норм звичаєвого права і ліквідація Маг- дебурзького права на території України.
85. Способи систематизації і кодифікації українського законодавства. Зібрання малоросійських прав 1807 р.
86. Державно-правовий розвиток Австрійської (з 1867 р. Австро-Угорської) імперії з кінця XVIII до початку XX ст.
87. Суспільно-політичний устрій західноукраїнських земель у період австрійського панування а) суспільний лад; б) крайові та місцеві органи влади.
88. Крайові та місцеві органи самоврядування в Галичині та Буковині в другій половині XIX ст.
89. Право Австрії та Австро-Угорщини, особливості його застосування на українських землях.
90. Поширення російського адміністративно-територіального устрою на українські землі.
91. Суспільний лад. Селянська реформа 1861 р.
92. Центральні та місцеві органи влади. Земська й міська реформи та контрреформи.
93. Судова система українських земель. Особливості реалізації судової реформи 1864 р.
94. Джерела й основні риси права українських земель у складі Російської імперії у XIX ст.
95. Суспільно-політичний лад Російської імперії після революції 1905–1907 рр.
96. Державотворча діяльність Української Центральної Ради, її юридичний статус. I та II Універсали.
97. Утворення Української Народної Республіки та проголошення її незалежності: причини, наслідки та законодавче оформлення.
98. Конституція УНР: основні положення.
99. IV Універсал і формування Ради народних міністрів Української Народної Республіки.
100. Система центральних і місцевих органів державної влади УНР.
101. Українська Держава П. Скоропадського. Законодавча діяльність гетьманської адміністрації.
102. Державно-правові інститути в період Директорії УНР.

103. Державний устрій ЗУНР.
104. Законотворча діяльність ЗУНР.
105. Судова система ЗУНР.
106. Зовнішньополітична орієнтація ЗУНР. Об'єднання ЗУНР і УНР.
107. Встановлення радянської влади в Україні.
108. Основні положення Конституції УСРР 1919 р. Органи державної влади і їх повноваження за Конституцією УСРР 1919 р.
109. Правові засади входження України до складу Союзу РСР.
110. Кодифікація права радянської України у 20–х роках ХХ ст.
111. Конституція УСРР 1929 р.: основні положення.
112. Суцільна колективізація в Україні та її законодавче забезпечення.
113. Ухвалення Конституції УРСР 1937 р., її структура та основні положення.
114. Політико-правове становище Західної України у складі Польщі.
115. Суспільно-політичний устрій і право Північної Буковини та Бессарабії у складі Румунії.
116. Політичний статус Закарпаття у складі Чехо-Словаччини. Створення Карпатської України та проголошення її незалежності.
117. Організація українських націоналістів та Акт ОУН про відродження Української держави.
118. Окупаційний режим на українських землях в період Другої світової війни.
119. Система права в умовах воєнного стану.
120. Правове оформлення входження Закарпаття, Кримської області та міста Севастополя до складу УРСР.
121. Зміни у радянському праві у перші повоєнні роки.
122. Розширення повноважень союзних республік. Реформи промисловості та системи управління народним господарством.
123. Зміни у радянському праві у перші повоєнні роки Кодифікація права УРСР у 1960-х роках. Основні риси цивільного, сімейного, трудового, кримінального права. Держава та право УРСР в умовах «розвинутого» соціалізму.
124. Держава та право УРСР в умовах «розвинутого» соціалізму. Конституція УРСР 1978 р.
125. Основні тенденції державно-правового розвитку України в умовах перебудови.
126. Проголошення державного суверенітету та незалежності України. Формування органів влади в умовах незалежності.
127. Структура Конституції України 1996 р. та подальші зміни до неї.
128. «Революція гідності» 2013-2014 рр, анексія Криму Росією в 2014 році та Російська збройна агресія.
129. Новий зовнішньо-політичний курс України на інтеграцію в євро-атлантичні структури (ЄС та НАТО). Необхідність узгодження національного законодавства із Законодавством Європейського Союзу.
130. Формування національної правової системи. Основні тенденції розвитку адміністративного, кримінального, цивільного і процесуального законодавства на сучасному етапі.
131. Реформування судової та правоохоронної системи в Україні.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Арістотель. Політика. К., 2000. 239 с. URL: http://litopys.org.ua/aristotle/arist. Htm
2. Галицько-Волинський літопис : дослідження. Текст. Коментар / НАН, Інститут історії України ; за ред. М. Ф. Котляра. К. : Наукова думка, 2002. 400 с.
3. Геноцид в Україні 1932-1933 рр. за матеріалами кримінальної справи № 475/ [упорядники: М.М. Герасименко, В.М. Удовиченко]; Національна академія наук України, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського,

Інститут національної пам'яті та ін. Київ: [б.в.], 2014 557 с.
4. Грушевський, Михайло Сергійович. Повороту не буде! [Текст] : соціально-політ. праці 1917-1918 рр. Харків: Савчук О.О., 2015. 480 с.
5. Декларація про державний суверенітет України : прийнята Верховною Радою Української РСР 16 липня 1990 р. Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР). 1990. № 31. Ст. 429. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text
6. Ділова документація Гетьманщини XVIII ст.: Зб. док-тів. К., 1993 р.
7. Документи Богдана Хмельницького, 1648 – 1657 / відп. ред. Ф. П. Шевченко ; упоряд.: І. Крип'якевич. К. : Вид-во АН УРСР, 1961. 740 с.
8. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: документи і матеріали: у 5-ти т. Т. 1. / відп. ред. проф. О. Карпенко. Івано-Франківськ, Лілея-НВ, 2001. 584 с.
9. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: документи і матеріали: у 5-ти т. Т. 2. / відп. ред. проф. О. Карпенко. Івано-Франківськ, Лілея-НВ, 2003. 712 с.
10. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: документи і матеріали: у 5-ти т. Т. 3. Книга 1. / відп. ред. проф. О. Карпенко. Івано-Франківськ, ЛілеяНВ, 2005. 644 с.
11. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: документи і матеріали у 5-ти т. Т. 3. Книга 2. / відп. ред. проф. О. Карпенко. Івано-Франківськ, ЛілеяНВ, 2005. 680 с.
12. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: документи і матеріали: у 5-ти т. Т. 4. / відп. ред. проф. О. Карпенко. Івано-Франківськ, Лілея-НВ, 2008. 886 с.
13. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: документи і матеріали: у 5-ти т. Т. 5. Книга 1. / відп. ред. проф. О. Карпенко. Івано-Франківськ, ЛілеяНВ, 2008. 944 с.
14. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: документи і матеріали / упор. О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2011. Т. 5.- Кн. 2. 948 с.
15. Збірник козацьких літописів: Густинський, Самійла Величка, Грабянки / укл. та перекл. В.Крекотень, В.Шевчук, Р.Іванченко. К. : Дніпро, 2006. 976 с.
16. «Знаряддя управління» 1653 р. - Конституція Англійської республіки URL: http:// bookwu.net/book_istoriya-derzhavi-i-prava-zarubzhnih-kran_896/55_znaryaddyaupravlinnya-13-grudnya-1653-r.
17. Книга київського підкоморського суду (1584 – 1644 рр.). Пам'ятки української мови: серія актових джерел. Відповідальний редактор В.В. Німчук. К.: Наукова думка, 1991. 335 с.
18. Конституційні акти України, 1917–1920 : невідомі конституції України. К. : Філософська і соціологічна думка, 1992. 272 с.
19. Конституція УРСР. К., 1978. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/888-09#Text
20. Конституція Української Радянської Соціалістичної Республіки від 20.04.1978 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/888-09
21. Конституція України Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text
22. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи. К., 1992. С.18-24.
23. Літопис Руський. К., 1990.
24. Літопис Самовидця. К., 1971.
25. Луцька замкова книга: 1560-1561 рр. Пам'ятки української мови: серія актових документів і грамот /підготували до видання В.М. Мойсієнко, В.В. Поліщук; відповідальний редактор В.В. Німчук; Національна академія наук України, Інститут української мови, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського ... [та ін.]. Луцьк: ЖДУ ім. І.Франка, 2013. 733 с.
26. Меморандум про гарантії безпеки для України у зв`язку з приєднанням нашої держави до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. Меморандум, Міжнародний документ від 05.12.1994. Сайт ВР України: URL: http://zakon2. rada.gov.ua/laws/show/998_158?nreg=998_158&find=1&text=%F1%F3%E2%E5 %F0%E5%ED%B3%F2%E5%F2&x=0&y=0
27. Повість минулих літ: Літопис. К., 1982.

28. Правда Руська Ярослава Мудрого: початок законодавства Київської Русі : навчальний посібник /[укладачі: Г.Г. Демиденко, В.М. Єрмолаєв]. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2014. 344 с.
29. Меморандум про гарантії безпеки для України у зв`язку з приєднанням нашої держави до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. Меморандум, Міжнародний документ від 05.12.1994. Сайт ВР України: URL: http://zakon2. rada.gov.ua/laws/show/998_158?nreg=998_158&find=1&text=%F1%F3%E2%E5 %F0%E5%ED%B3%F2%E5%F2&x=0&y=0
30. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015. Сайт ВР України: URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19/page?text=%F7%E8%ED%ED %EE%F1%F2%B3
31. Про проголошення незалежності України: Постанова Верховної Ради УРСР від 24.08.1991. Сайт ВР України: URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1427-12
32. Про громадянство України: Закон України від 08.10.1991. Сайт ВР України: URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1636-12
33. Про Державний прапор України : постанова Верховної Ради України від 28 січня 1992 р. № 2067-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 19, ст. 257.
34. Про Державний герб України : постанова Верховної Ради України від 19.02.1992 р. № 2137-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 40, ст. 592.
35. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон УРСР від 23.04.1991. Сайт ВР України: URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/987-12
36. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року. Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи. К., 1992. С. 36-62.
37. Європейська конвенція з прав людини (Конвенція про захист прав і основних свобод людини від 4 листопада 1950 року). Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій. Амстердам – Київ, 1996. С. 12-17.
38. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: міжнародний документ. Сайт ВР України: URL: http://zakon2. rada.gov.ua/laws/show/984_011
39. Українська Центральна Рада : документи і матеріали : у 2-х т. Т. 1 : 4 березня – 9 грудня 1917 р. К. : Наукова думка, 1996. 588 с.
40. Українська Центральна Рада: документи і матеріали: У 2 т. / Нац. акад. наук України, Ін-т історії України. К. : Наук. думка, 1996. Т. 2 : 10 грудня 1917р. – 29 квітня 1918р. / упоряд. В. Ф. Верстюк [та ін.] ; ред. В. А. Смолій [та ін.]. 422 с.

Основна та додаткова література:

1.Ададуров В. Історія Франції. Королівська держава та створення нації (від початків до кінця XVIII століття). Львів, 2002. 412 с.
2. Англія напередодні і під час буржуазної революції (1603–1660 рр.). URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Lebedieva_Iryna/Anhliia_naperedodni_i_pid_chas_burzhuaznoi_revoliutsii_16031660_rr.pdf?
3.Апарат управління Галичиною у складі Австро-Угорщини / В.С. Кульчицький та ін. Львів: Тріада плюс, 2002. 82 с.
4.Бабенко К. А. Конституція України як правова основа забезпечення політичної участі громадян. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2007. № 9. С. 43-52.
5. Барабаш Б.А. Законодавча влада штатів США: структура та функції. Право України. 2000. № 12. С. 116-120.
6.Бачур Б.С. Інститут земельних відносин у цивільному звичаєвому праві України в X - середині XIX століть: (історико-правовий аспект): монографія. Одеса: ОНУ ім. І.І. Мечникова, 2008. 203 с.
7. Бедрій М.М. Правові звичаї у системі права стародавнього Вавилону (III тис. до н.е. – III ст. до н.е.). URL: http://www.legalactivity.com.ua/index.php?option=com_co

ntent&view=article&id=602%3A150913-15&catid=78%3A1-1013&Itemid=97&lang=en
8.Бедрій М. Копні суди на українських землях у XIV-XVIII ст.: історико-правове дослідження: монографія. Львів: Галицький друкар, 2014. 263 с.
9.Безклубий О.І. Особисті немайнові відносини за Статутами Великого Князівства Литовського: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук. К., 2015. 19 с.
10. Беніто Муссоліні. Історія засновника італійського фашизму. URL: https://lysty.net.ua/mussolini/
11. Білецький Л. Т. Руська Правда й історія її тексту. Антологія української юридичної думки. В 6 т./ редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. Том 2: Історія держави і права України: Руська Правда. Київ, 2002.
12. Білоконь М.В. Органи державного управління та місцеве самоврядування в Російській Імперії у другій половині XIX ст.:(на матеріалах Лівобережної України:історико-правове дослідження: монографія. Харків: НУВС, 2003. 257 с.
13. Білль про права 1689 року. URL: http://maysterni.com/publication.php?id=108319
14. Бланчуца А. Правові основи шляхетського землеволодінням за Другим Литовським Статутом 1566. Україна в Центрально-Східній Європі. К., 2003. С. 129–138.
15. Богдан Хмельницький, Іван Виговський, Петро Дорошенко, Іван Мазепа / І.А. Коляда та ін. Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2012. 470 с.
16. Бойко І. Державний лад і право в Галичині у складі середньовічної Польщі (1349-1569 рр.). Право України. 2005. № 11.
17. Бойко І.Й. Історія правового регулювання цивільних, кримінальних, та процесуальних відносин в Україні (IX – XX ст): навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. Львів: Видавн. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 904 с.
18. Бойко І. Й. Державний лад і право Київської Русі. Текст лекцій. Львів, 2004.
19. Бойко І. Й. Надання судового самоврядування вірменській громаді міста Львова (XIV-XVIII ст.). Вісник Академії правових наук України. Харків, 2002. №3 (30).
20. Бойко І. Розвиток європейських традицій місцевого самоврядування у Галичині. Право України, 2007. № 5.
21. Бойко І.Й. Органи влади і право в Галичині у складі Польського Королівства (1349-1569 рр.): монографія. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2009. 625 с.
22. Бондарук Т.І. Західноруське право: дослідники і дослідження / відп. ред. І.Б. Усенко. К.: Ін-т держ. і права ім. В.М. Корецького. НАН України, 2000. 160 с.
23. Бориславський Л. Конституція України: її реалізація та способи удосконалення. Вісник Конституційного Суду України. 2014. № 4. С. 103-110.
24. Бориславський Л. В. Конституційна модель народовладдя та системне розуміння категорії «влада народу». Вісник Львівського національного університету. Серія юридична. 2013. Вип. 56. С. 163-168.
25. Бостан Л.Н., Бостан С.К. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. посібних. К.: Центр навч. літ-ри, 2004. 672 с. Вид. друге: Київ, 2008. 730 с.
26. Бостан С. К. Форма державного правління України в конституційних та законодавчих актах УНР. Матеріали І Міжнародної конференції: «Революції в Україні у XX–XXI століттях: співзвуччя епох». Одеса, 2005. 298 с.
27. Брехуненко В. Московська експансія і Переяславська рада 1654 року. К., 2005. 367 с.
28. Ватрас В. А. Суб'єкти сімейного права у Стародавньому Римі. Актуальні проблеми держави і права. Зб. наук. праць. Вип. 23. Одеса: Юрид. літ., 2004. С. 173-178.
29. Великий Березневий Ордонанс 1357 р. URL: http://leksika.com.ua/15201212/legal/velikiy_bereznevіy_ordonans
30. Верстюк В. Ф. Українська Центральна Рада й українізація військових частин російської армії. Український історичний журнал. 2012. № 3. С. 4-28.
31. Візантійське право. URL: http://pidruchniki.com/1842112058634/pravo/vizantiyske_pravo.
32. Вічна децентралізація, або вона не вдалась ще у Давньому Римі? URL: https://agravery.com/uk/posts/show/vicna-decentralizacia-abo-vona-ne-vdalas-se-u-davnomu-rimi
33. Войтович Л. Княжа доба на Русі : портрети еліти: монографія. Біла Церква: Видавець О.

Пшонківський, 2006. 782 с.
34. Войтович Л.В. Удільні князівства Рюриковичів і Гедиміновичів у XII-XVI ст. Львів: Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. 1996. 252 с.
35. Гавриленко О.А. Історія держави і права України: стародавня доба: навчальний посібник. Харків: ХНУВС, 2011. 64 с.
36. Гай. Институции / Под ред. Л. Л. Кофанова, В. А. Савельева. Пер. с лат. Ф. Дыдынского. М.: Юрист, 1997. 368 с.
37. Галушко К.Ю. Кельтская Британия: племена, государства, династии с древности до конца XV века. Под редакцией Ю.И. Терещенко. Київ: Атика, 2005г. 324 с.
38. Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн : Навч. посібник / 7-те вид. Київ : Істина, 2012. 768 с.
39. Голобуцький В.О. Запорозьке козацтво: наукове видання. К.: Вища школа, 1994. 539 с. 6.
40. Голобуцький В.О. Запорізька січ в останні часи свого існування (1734-1775). Дніпропетровськ.: Січ, 2004. 420 с.
41. Гончаренко В. Д. Земельне законодавство Центральної Ради. Вісник Академії правових наук України. 1995. № 2. С. 52–60.
42. Горобець В. Політичний устрій українських земель другої половини XVII–XVIII століть. К.: Інститут історії України НАН України, 2000. 187 с.
43. . Гошко Т. Нариси з історії магдебурзького права в Україні XIV – поч. XVII ст. Л.: Афіша, 2002. 252 с.
44. Громадянська війна (1861-1865 рр.) та її вплив на формування державно-правової системи США / Автор: Латипова Н.С. 215 с.
45. Грубінко А.В. Історія держави і права зарубіжних країн: навчально-методичний посібник; словник-довідник. Тернопіль: Вид-во ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2015. 125 с.
46. Грубінко А.В. Історія держави і права зарубіжних країн та римське право: навчально-методичні матеріали. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2021. 108 с.
47. Грушевський М. Історія України-Руси: У 10-ти т. К., 1991.
48. Гуменюк Г.П. «Саксонське зерцало» та його вплив на розвиток джерел права держав Центральної та Східної Європи (XIII-XVIII ст.) автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук. Львів, 2011. 16 с.
49. Гурбик А. Копні суди на українських землях у XIV-XVI ст. Укр. іст. журн. 1990. № 10. С.110–116.
50. Гуржій О.І. Історія козацтва: держава, військо, битви / О.І. Гуржій, Т.В. Чухліб. К.: Арій, 2015. 479 с.
51. Гуржій О. Українська козацька держава в другій половині XVII–XVIII ст.: кордони, населення, право. Академія наук України, Ін-т історії України. К. : Основи, 1996. 217 с.
52. Гуржій О. І. Право в українській козацькій державі (друга половина XVII– XVIII ст.). Академія наук України, Ін-т історії України. К., 1994. 48 с.
53. Дахно І.І. Історія держави і права: навч. посіб.–довідник. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 408 с.
54. Девід П. Каррі. Конституція Сполучених Штатів Америки. Посібник для всіх / Пер. з англ. О.М. Мокровольського. Київ: Веселка, 1993. 192 с.
55. Дем'яненко Б. Л. Три моделі тоталітаризму: Порівняльний аналіз фашизму, більшовизму та націонал-соціалізму. Монографія. К., 2000. 254 с.
56. Дністрянський М. С. Кордони України. Територіально-адміністративний устрій. Львів: Світ, 1992. 144 с.
57. Єрмолеєв В. Віче в Київській Русі – важлива складова частина державного механізму. Право України. 2003. № 3. С.23–28.
58. Єрмолаєв В. М. Про законодавчу діяльність Української Центральної Ради. Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. 2004. № 1. С. 177–182.
59. Єрмолаєв В.М. Органи влади і управління Української держави (друга половина XVII - XVIII ст.): навчальний посібник для студентів юридичних спеціальностей вищих закладів

освіти /В.М. Єрмолаєв, А.І. Козаченко. Харків : Право, 2002. 173 с.
60. Зайцев О. Український націоналізм та італійський фашизм (1922–1939). URL: https://uamoderna.com/md/98-zaitsev
61. Зайчук О. Конституція США. Київ : Наук. думка, 1991. 60 с.
62. Закони XII таблиць — найдавніша пам'ятка римського рабовласницького права. URL: http://studies.in.ua/ippu_seminar/3794-zakoni-xii-tablic-naydavnsha-pamyatka-rimskogo-rabovlasnickogo-prava.html
63. Законодавчий процес і законодавча техніка в період Центральної Ради, Гетьманату П.П.Скоропадського та Директорії. К.: Наук. думка, 2011. 223 с
64. Заруба В.М. Держава і право Київської та Галицько-Волинської Русі: (кінець VIII ст. - початок XIV ст.): навчальний посібник. К: Істина, 2007. 123 с.
65. Заруба В.М. Адміністративно-територіальний устрій та адміністрація Війська Запорізького у 1648-1782 рр. Дніпропетровськ: Ліра, 2007. 379 с.
66. Захарченко П.П. Історія держави і права України : підручник. Київ: Атіка, 2005. 367 с.
67. Захарчук А. С. Українська Центральна Рада: до питання державно-правового статусу та проблеми періодизації. Держава і право: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. К., 2001. Вип. 11. С. 63–73.
68. Іванов В. М. Історія держави і права України : навч. посібник. К. : Атіка, 2003. 416 с.
69. Іванов В. М. Практикум з історії держави і права України : навч. посібник. К. : МАУП, 2006. 724 с.
70. Іванов В. М. Історія держави і права України : навч. посібник. К. : Атіка, 2007. 728 с.
71. Ідзьо В.С. Українська держава в IX-XIV століттях. Івано-Франківськ: Сімик, 2014. 755 с.
72. Інституції Гая як джерело римського права. URL: Institucii_Gaya_kak_istochnik_rimskogo_prava.html.
73. Історичні джерела права : навчальний посібник / Укл. В.І. Граб. Полтава, 1998. 342 с.
74. Історія держави і права зарубіжних країн : підручник / [авт. кол.: О. М. Бандурка, О. М. Головко, І. А. Логвиненко та ін.], за заг. ред. О. М. Бандурки; МВС України, Харків. нац. унт внутр. справ. 2-ге вид., допов. та змін. Харків : ХНУВС, 2021. 596 с.
75. Історія держави і права зарубіжних країн : правові джерела / Упорядн. Г. І. Трофанчук; [навч. посіб.]; МОН України. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 347 с.
76. Історія держави і права зарубіжних країн : Підручник для студ. вищ. навч. закл. / Л. М. Маймескулов, Д. А. Тихоненков, В. В. Россіхін, С. І. Власенко ; за ред. Л.М. Маймескулова. Харків : Право, 2011. 520 с.
77. Історія держави і права зарубіжних країн: Курс лекцій / Д. А. Шигаль. 3-є вид., переробл. та доповн. Харків: «НТМТ», 2012. 320 с.
78. Історія західноєвропейського середньовіччя. Хрестоматія / Упорядник М. О. Рудь: Навч. посібник. К. Либідь, 2005.
79. Історія держави та права : навч. посібн. / Д.Є. Забзалюк, В.С. Макарчук, В.Я. Марковський, В.Д. Яремчук, Н.Я. Рудий (Заг. ред. Д.Є.Забазалюка та В.Я. Марковського) ; Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів : СПОЛОМ, 2021. 438 с.
80. Історія держави і права України. Академічний курс : підручник : у 2-х т. / за ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. К. : Ін Юре, 2000. Т. 1. 648 с.
81. Історія держави і права України. Академічний курс : підручник : у 2 т. / за ред. В. Я. Тація., А. Й. Рогожина. К. : Ін Юре, 2000. Т. 2. 580 с.
82. Історія держави і права України : підручник / за ред. А. С. Чайковського. К. : Юрінком Інтер, 2006. 512 с.
83. Історія середніх віків (І період) Посібник для практичних занять для студентів історичних факультетів. Харків. 2001. 57 с. URL: http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/327/1/sorochan.pdf
84. Історія українського козацтва: нариси у двох томах. Т.1 / відп. ред. В.А. Смолія та ін. Київ: Києво-Могилянська академія. 2006. 800 с.
85. Історія українського козацтва: нариси у двох томах. Т.2 / відп. ред. В.А. Смолія та ін. Київ: Києво-Могилянська академія. 2007. 724 с.

86. Історія українського права: Посібн. / І.К. Безклубний, І.А. Гриценко, О.О. Шевченко та ін. К.: Грамота, 2010. 336 с.
87. Іщенко Г.Є. Зародження втраченої надії: перші праці на півдні США з історії громадянської війни 1861-1865 рр. URL: http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/10281/1/53-56.pdf
88. Калюжний Р. А., Вовк В. Римське приватне право : [підруч. для вищ. навч. закл.]. К. : «МП Леся», 2014. 240 с.
89. Калюжний Р. А., Ящуринський Ю. В. Основи римського приватного права: курс лекцій. К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. 184 с.
90. Капелюшний В.П., Кудін С.В. Історія держави та права України (у схемах). К.: Олан, 2001. 198 с.
91. Кахнич В.С. Міста-держави та міське право в середньовічній Європі: Історикоправовое дослідження: монографія. Львів: Галицький друкар, 2014. 140 с.
92. Кобилецький М. Магдебурзьке право в Україні (XIV – перша половина XIX ст.): історико-правове дослідження. Львів: ПАІС, 2008. 406 с.
93. Ковальова С.Г. Еволюція судової системи і судочинства на українських землях Великого Князівства Литовського: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук. Одеса, 2004. 20 с.
94. Кодекс «Кароліна» 1532 р. URL: http://pidruchniki.com/1745021844459/pravo/karolina.
95. Козюбра М. І. Теоретичні проблеми реалізації нової Конституції. Українське право. 1996. № 3. С. 6-12.
96. Колесник К. Е. Рання історія Великобританії. Історія і культура Англії в англосаксонський період : конспект лекцій / К. Е. Колесник. Харків : УкрДУЗТ, 2021. 63 с.
97. Кольбенко А. Прийняття «Статей конфедерації» 1781 року та створення конфедеративного союзу в США. Вісник Львівського університету. Серія юридична. URL: http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/law/article/view/381/378
98. Колісник В. Відновлення дії Конституції України та зміна форми правління як засіб поновлення конституційного ладу. Вісник Конституційного Суду України. 2015. № 4. С. 103-107.
99. Кондратюк С.В. Традиція парламентаризму на західноукраїнських землях: історико-правове дослідження: монографія. Львів : Євросоціум, 2016. 623 с.
100. Конституції і конституційні акти України: історія і сучасність / відп. ред. Ю.С. Шемшученко; упор.: І.О. Кресіна, О.В. Батанов. Київ: Юридична думка, 2011. 328 с.
101. Конституції країн світу: Королівство Данія, Французька Республіка, Чеська Республіка, Республіка Польща / О. В. Коротюк, О. В. Лавринович. К. : ОВК, 2021. 232 с.
102. Копиленко О. Л., Копиленко М.Л. Держава і право України, 1917–1920 : навч. посібник. К. : Либідь, 1997. 208 с.
103. Крижановська О.О., Крижановський О.П. Історія Середніх віків: Вступ до історії західноєвропейського Середньовіччя. Курс лекцій. Навч. посібник. К.: Либід, 2006. 368 с.
104. Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу. К.: Либідь, 2009. 592 с
105. Крестовська Н.М., Цвіркун О.Ф. Історія держави і права зарубіжних країн: хрестоматія-практикум. Харків : Одіссей, 2010. 488 с.
106. Кузьминець О. В., Дурнов Є. С., Сокур Ю. В. Історія держави і права зарубіжних країн (схеми, таблиці, коментарі, термінологічний словник) : навч. посіб. Київ, 2012. 240 с.
107. Кудлай О. Українська Центральна Рада : протоколи II-IV сесій : документи : (квітень-жовтень 1917 р.) / Олександра Кудлай ; Національна академія наук України, Інститут історії України. Київ: Інститут історії України НАН України, 2015. 221 с.
108. Кузьминець О., Калиновський В. Історія держави та права України (видання 2, доповнене та перероблене). Київ, 2002. 448 с.
109. Кульчицький В.С. Апарат управління Галичиною у складі Австро-Угорщини / В. С. Кульчицький, І. Й. Бойко, О. І. Мікула, І. Ю. Настасяк. Львів, 2002. 88 с.
110. Кульчицький В.С. Історія держави і права України: Академічний курс. Підручник. Ін Юре, 2007. 624 с.

111. Кульчицький В.С., Тищик Б.Й. Історія держави і права України. К.: ІнЮре, 2008. 624 с.
112. Кульчицький В., Тищик Б., Бойко І. Галицько-Волинська держава (1199–1349 рр.): Монографія. Львів: Бібльос, 2005. 456 с.
113. Купчинський О. Акти та документи Галицько-Волинського князівства XIII – першої половини XIV століть: дослідження, тексти. К., 2006. 35 с.
114. Ластовський В.В. Історія держави і права зарубіжних країн: навчальний посібник. Київ: Видав. центр КНУКіМ, 2017. 195 с.
115. Літопис руський : за іпатським списком / пер. з давньорус. Л. Є. Махновець ; відп. ред. О. В. Мишанич. К. : Дніпро, 1989. 592с.
116. Літопис Самовидця / підгот. Я. І. Дзира. К. : Наукова думка, 1971. 207с.
117. «Людина, що не має померти». Міф про Муссоліні. URL: https://www.istpravda.com.ua/articles/2020/09/15/158119/
118. Макарчук В. С. Загальна історія держави і права зарубіжних країн : навч. посіб. / 8-е вид., доп. Київ : Атіка, 2012. 622 с.
119. Макарчук В.С., Рудий Н.Я. Історія держави і права зарубіжних країн (альбом схем): навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2014. 132 с.
120. Макарчук В.С. Основи римського приватного парава: навч посібн (вид 2-е доповн.). К: Атіка, 2015. 256 с.
121. Макарчук С.А. Писемні джерела з історії України: Курс лекцій. Львів.: Світ. 1999. 352 с.
122. Маковський В.І. Становлення основ української державності у середині XVII ст. та причини її ліквідації. Дніпродзержинськ, 1995. 245 с.
123. Маккормак, Джон. Історія Ірландії / 3 англ. пер. А. Олійник, Т. Бойко. К.: Юніверс, 2006. 296 с.
124. Майкут Х.В. Цивільне право на українських землях за Литовськими статутами: історико-правове дослідження: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук. Львів: [б.в.], 2009. 16 с.
125. Марисюк К. Берестейська церковна унія 1596 року: політичні та правові аспекти. Львів: Університет «Львівський Ставропігіон», 2003. 71 с.
126. Мирза С. С. Основи римського права. Альбом схем: Наочний посібник / С. С. Мирза. Одеса: ОДУВС, 2014. 167 с.
127. Мицик Ю. А. Писемні джерела з історії українського козацтва: Законодавчі акти, матеріали судово-адміністративних установ. Історія українського козацтва: нариси: У 2 т. / відп. ред. В.А.Смолій. К., 2007. Т. 2. С. 558-561.
128. Мірошниченко М.М. Державність і право України: генезис у європейському контексті (з найдавніших часів до початку XIX ст.): Монографія. К.: Атіка 2006. 544 с.
129. Музиченко П. Історія держави і права України. К., 1999. 661 с.
130. Набока С.В. Процес перебудови в СРСР. Україна на шляху до незалежності (1985–1991) : матеріали й методичні рекомендації до лекції курсу «Історія України» для студентів гуманітарних факультетів. Київ : Наук. світ, 2008. 24 с.
131. Нариси історії Української революції 1917-1921 років : у 2-х кн. / авт. кол.: В. Ф. Верстюк. К.: Наукова думка, 2012. 462 с.
132. НАТО. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=70571
133. Нестерович В. Британський досвід конституційно-правового регулювання інституту лобіювання. Право України. 2010. № 5. С. 135–142.
134. Окорокова В. В. Характеристика франкських королів в «Історії франків» Григорія Турського. Історіосфера : матеріали Тринадцятої наукової конференції викладачів, здобувачів вищої освіти та молодих учених Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського, [6-7 квіт. 2018 р.]. 2018. С. 92-96.
135. Олівер Кромвель коротка біографія та цікаві факти. URL: https://dovidka.biz.ua/oliver-kromvel-korotka-biografiya-ta-tsikavi-fakti/Джерело: https://dovidka.biz.ua/oliver-kromvel-korotka-biografiya-ta-tsikavi-fakti
136. Олійник О.Л. Врядування в Україні княжої та козацької доби: монографія. Запоріжжя:

Класичний приватний університет, 2012. 319 с.
137. Омарова А. А. Правовий статус Української РСР за часів перебудови (1985–1991 рр.) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2016. 20 с.
138. Опанасюк В.В. Становлення інститутів державної влади в добу гетьманату Богдана Хмельницького: історіографія проблеми: частково анотований бібліографічний покажчик. Суми: Видавництво СумДУ, 2009.56 с.
139. Орач Є. М. Римське приватне право. Академічний курс: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Є. М. Орач, Б. Й. Тищик; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. К.: Ін Юре, 2012. 390 с.
140. Органи влади та управління Афінської республіки за реформами Салона і Клісфена. URL: http://studcon.org/organy-vlady-ta-upravlinnya-afinskoyi-respubliky-za-reformamy-salona-i-klisfena
141. Орленко В. І. Історія держави і права зарубіжних країн: Посіб. для підготов, до іспитів . 3-є вид. стереотип. К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В. 2008. 244 с.
142. Основи конституційного права Великобританії. Конституційне право зарубіжних країн : навч. посіб. / за заг. ред. В. О. Ріяки. 2-е вид., допов. і переробл. К., 2007. С. 339–359.
143. Основи римського приватного права: Підручник / В. І. Борисова, Л. М. Баранова, М. В. Домашенко та ін.; За заг. ред. В. І. Борисової та Л. М. Баранової. Х.: Право, 2008. 224 с.
144. Офіцинський В. Дистрикт Галичина (1941-1944): історико-політичний нарис. Ужгород: Ґражда, 2001. 142 с.
145. Палант Б. Білль про права (практика застосування). Харків : Право, 2018. 264 с.
146. Паньонко І.М. Органи влади Запорізької Січі: Монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2006. 143 с.
147. Перелом у Громадянській війні у США: Геттісберг й Віксберг. URL: https://www.istpravda.com.ua/articles/2021/01/14/158816/
148. Підопригора О. А. Римське право: підручник. 2-ге вид. / О. А. Підопригора, Є. О. Харитонов. К.: Юрінком Інтер, 2009. 528 с.
149. Платон. Держава. К., 2000. 355 с. URL: http://litopys.org.ua/plato/plat.htm
150. Плутарх. Порівняльні життєписи. К.: Дніпро, 1991. 437 с. URL: https://www.ukrlib.com.ua/world/printitzip.php?tid=3847
151. Погорілко В. Ф., Федоренко В.Я. Поняття та юридичні властивості Конституції України. Право України. 2006. №11. С. 7-10.
152. Політична криза в період П'ятої республіки у Франції: спроба кризового моделювання. URL: http://ir.duan.edu.ua/bitstream/123456789/1438/1/V_Republic.pdf
153. Про правові основи держави: збірник законів. Х.: ПП "Ігвіні", 2005. 416 с.
154. Петрів Р.В. Східна Галичина у складі Австрійської імперії: (історико-правовий аспект). Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника, 2009. 254 с.
155. Пиріг Р. Діяльність урядів гетьманату Павла Скоропадського : персональний вимір / Руслан Пиріг. Київ: Інститут історії України НАН України, 2016. 515 с.
156. Проблеми вивчення історії української революції 1917-1921 рр. : [зб. ст.] / Нац. акад. наук України, Ін-т історії України ; [редкол. : Р. Я. Пиріг (відп. ред.) та ін.]. К. : Інститут історії України НАН України, 2008. Вип. 3. 179 с.
157. Про правові основи держави: збірник законів. Х.: ПП "Ігвіні", 2005. 416 с.
158. Правовий звичай як джерело українського права (IX–XIX ст.) / за ред. І. Б. Усенка. К.: Наукова думка, 2006. 280 с.
159. Рабінович П. М. Конституційні гарантії прав людини і громадянина: можливості модернізації в Україні. Вісник Конституційної Асамблеї 2013 № 1. С. 179-187.
160. Рабінович П. М. Права людини: діалектика універсалізації найменувань та урізноманітнення змісту й меж. Вісник АпнУ. 2002. № 3(30). с. 3-9.
161. Рафальський, О. О. Переяславський договір України з Росією 1654 року: ретроспективний аналіз: монографія / О. О. Рафальський; наук. ред. І. Ф. Курас. К.: Генеза, 2004. 296 с.
162. Революція Гідності 2013-2014 рр. та агресія Росії проти України: науково-методичні матеріали /Володимир Головко ... та ін.; за заг. ред. Павла Полянського. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2015. 34 с.

163. Реформи братів Гракхів. Реформи гракхів. URL: https://ief-usfeu.ru/uk/reformy-bratev-grakhov-reformy-grakhov/
164. Роудс Дж. Ф. Історія громадянської війни в США, 1861-1865 / Джеймс Форд Роудс ; пер. І. Бігуна]. К., 2020. 484 с.
165. Рудько С. О. Зовнішня політика та політичні системи Французької Республіки та Федеративної Республіки Німеччини : підручник із курсу. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2015. 298 с.
166. Савенко М. Конституційний контроль змін до Конституції України. Вісник Конституційного Суду України. 2011. №5. С. 179-184.
167. Савенко М. Функція правової охорони Конституції України. Право України. 2001. №9. С. 6-8.
168. Салічна правда (кінець V або початок VI ст. н.е.): (Витяги). Хрестоматія з історії держави і права зарубіжних країн: У 2 т. / За ред. В.Д. Гончаренка. Т. 1. К.: Ін Юре, 1998. С. 144–151.
169. «Салічна правда» – пам'ятка ранньофеодального права. URL:http://www.refine.org.ua/pageid-2197-1.html.
170. Сергійчук В. Неусвідомлення України. Ставлення світу до української державності: погляд у 1917–1921 роки з аналізом сьогодення. Львів, 2002.
171. Славна революція 1688-1689 років в Англії і Білль про права. Навчальний посібник. 2015. 250 с.
172. Слюсаренко А.Г., Томенко М.В. Історія української конституції. К., 1996.
173. Смолій В., Ричка В. Київська Русь: Становлення та шляхи історичного розвитку. Нариси вітчизняної історії. 1997. № 10.
174. Смолій В., Ричка В. Угоди гетьманського уряду України з Московською державою. Український історичний журнал. 1994. № 4, 6.
175. Солдатенко В. Ф. Українська революція : концепція та історіографія (1918-1920 рр.); Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України. – К. : Просвіта, 1999. 510 с.
176. Сопільник Л.І., Камінський М.-Б. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. посібник / 2-е вид. перероб. й доп. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2012. 500 с.
177. Статут Великого князівства Литовського 1566 року / за ред. Ківалова С., Музиченка П., Панькова А. К. : Юридична література, 2002. 560с. Давньоруськ., укр. та лат. мовами. (Статути Великого князівства Литовського : у 3 т. ; т. 2).
178. Статут Великого князівства Литовського 1588 року / за ред. Ківалова С., Музиченка П., Панькова А. К. : Юридична література, 2002. 560с. Давньоруськ., укр. та лат. мовами. (Статути Великого князівства Литовського : у 3 т. ; т. 3, кн.. 1).
179. Статут Великого князівства Литовського 1588 року / за ред. Ківалова С., Музиченка П., Панькова А. Одеса : Юридична література, 2002. 568с. Давньоруськ., укр. та лат. мовами. (Статути Великого князівства Литовського : у 3 т. ; т. 3, кн. 2).
180. Стопчак М.В. Армія Української Народної Республіки (1921-1924 рр.). Історіографічний нарис: Монографія/ М.В. Стопчак. – Вінниця: Видавничоредакційний ВТЕІ КНТЕУ, 2016. 448 с.
181. Страхов М. Історія держави і права зарубіжних країн : [підручник для студентіа юридичних спеціальностей вищих закладів освіти]; Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого, Академія правових наук України. Харків: Право, 2001. 415 с.
182. Судебник Казимира (1468 г.) / отв. ред. А. Тила. Вильнюс, 1967. 32 с.
183. Суд і судочинство на українських землях у XIV–XVI ст. / за заг. ред. П. Музиченка. Одеса, 2000.
184. Терлюк І.Я. Історія держави і права України: Навч. посіб. К.: Атіка, 2011. 944 с.
185. Терлюк І.Я., Забзалюк Д.Є. Історія держави і права середньовічної України: навч. посіб. Львів : Каменяр, 2010. 231 с.
186. Терлюк І.Я. Західні українські землі у період міжвоєнної окупації: короткий нарис історії

держави і права / І.Я. Терлюк, П.М. Лепісевич, С.В. Кольбенко. Львів: Ліга-Прес, 2007. 110 с.
187. Терлюк І.Я. Окупаційний режим в Україні 1941-1944 рр. і проблеми творення української національної державності :історія держави і права. Львів: Каменяр, 2009. 126 с.
188. Тимошенко Л.В. Берестейська унія 1596 р.: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Дрогобич: Коло, 2004. 197 с.
189. Тищик Б. Й. Суспільно-політичний лад і право України у складі Речі Посполитої та Литовської держави : учбов. посіб. для студ. юрид. фак. / Б. Й. Тищик, Б. А. Вівчаренко. Івано-Франківськ, 1996. 36 с.
190. Тищик Б.Й. Історія держави і права країн Стародавнього світу. Навч. посібник. Львів: «Світ», 2001. 384 с.
191. Трофанчук Г.І. Історія держави і права України : навч. посіб. К. : Юрінком Інтер, 2011. 384 с. URL: http://pidruchniki.ws/1237042343223/pravo/istoriya_derzhavi_ta_prava_ukrayini_-26 _trofanchuk_gi
192. Трофанчук Г. І. Історія держави і права зарубіжних країн : Навч. посіб. / МОН України. Київ : Юрінком Інтер, 2010. 381 с.
193. Трофимович В. В. Конституційний процес в Україні за доби Центральної Ради. Острозька академія. Наукові записки. Сер. Право. 2001. Вип. 2. Ч. 1. С. 229–234.
194. Україна і Франція: нариси багатовікової історії відносин / А. Жуковський, А. Зленко, В. Манжола та ін. Л., 2001. 224 с.
195. Федоров К. Історія держави і права зарубіжних країн. Київ: Вид-во юрид. л-ри, 1994. 464 с.
196. Футей Б. Становлення правової держави в Україні: 1991–2005 рр. 2-е вид., доп. і перероб. К.: ЮрінкомІнтер, 2005. 352 с.
197. Харитонов Є. О. Приватне право у Стародавньому Римі: навч. посіб. / Є. О. Харитонов. О.: АО БАХВА, 1996. 160 с.
198. Хома Н.М. Історія держави і права зарубіжних країн: навч. посіб. Львів: „Магнолія плюс", видавець СПД ФО В.М. Піча, 2005. 480 с.
199. Хрестоматія з історії держави і права України: У 2-х т. К., 1997.
200. Хрестоматія з історії держави і права України: Навч. посіб. / А.С.Чайковський,О.Л. Копиленко, та інші. К.: Юрінком інтер, 2003. 656 с. URL:http://thelaw.at.ua/load/juridichna_literatura/istorija_derzhavi_i_prava_zarubizhnikh_krajin/khresto
matija_z_istoriji_derzhavi_i_prava_ukrajini_navch_posib_a_s_chajkovskij_o_l_kopilenko_ta_inshi_k_jurinkom_inter_2003_656s/9-1-0-179
201. Хрестоматія з історії держави і права зарубіжних країн / За ред. проф., чл.- кор. АПрН України В. Д. Гончаренка. Київ : Вид. дім «Ін Юре», 2002. 716 с.
202. Цар Хаммурапі. Кодекс законів. URL: http://thales2002.narod.ru/chammuratext.html
203. Ціцерон і римські юристи. URL: http://litopys.org.ua/istpolit/ipd11.htm
204. Четверта та П'ята республіки у Франції. URL: http://uris.org. ua/istoriya-gosudarstva-i-prava-zarubezhnyh-stran/ chetverta-ta-p-yata-respubliki-u-frantsiyi.
205. Шаповал В. Зарубіжний парламентаризм / [ред. Д. К. Грицюк]. К. : Основи, 1993. 143 с.
206. Шевченко О. О. Історія держави і права зарубіжних країн : Навч. посіб. / МОН України. Київ: Олан, 2008. 351 с.
207. Шишкін В. І. Судові системи країн світу: навч. посібник: у 3 кн. К.: Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Інститут міжнародних відносин, 2001. Кн.1. 320 с. Кн. 2. 335 с.
208. Швидько Г. К Історія держави і права України (X – початок XIX ст.): Навч. посібник. Дніпропетровськ, 1998.
209. Шкварець В.П. Історія держави і права України. Навчальний посібник / В. П. Шкварець, М.М. Шитюк. Миколаїв: 2005. 261 с.
210. Шокур Д. Громадянська війна 1861–1865 рр. в історичній пам'яті на Півдні США. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/17588

211. Юридична енциклопедія / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М.Корецького / Ю.С. Шемшученко (ред.). К.: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М.П.Бажана, 1998–2003. Т. 1–6.
212. Юридичний словник-довідник / за ред. Ю. С. Шемшученка. К.: Феміда, 1996. 694 с.
213. Юридичні терміни: тлумачний словник / В. Г. Гончаренко, П. П. Андрушко, Т. П. Базова та ін.; за ред. В. Г. Гончаренка. 2-ге вид. К.: Либідь, 2004. 320 с.
214. Яворницький Д. Історія запорозьких козаків: У 3-х т. К., 1991.
215. Яковлев А. Україно-московські договори в XVII–XVIII віках. Український історичний журнал. 1993. № 4–10.
216. Яковлів А. Українське право. Історичний нарис. URL: http://litopys.org.ua/ cultur/cult15.htm
217. Яремчук В. Д. Історія держави і права зарубіжних країн : дефініції, схеми, таблиці: навч. посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2019. 244 с.